

Illustreret Tidende

58. Aarg. — Nr. 26.

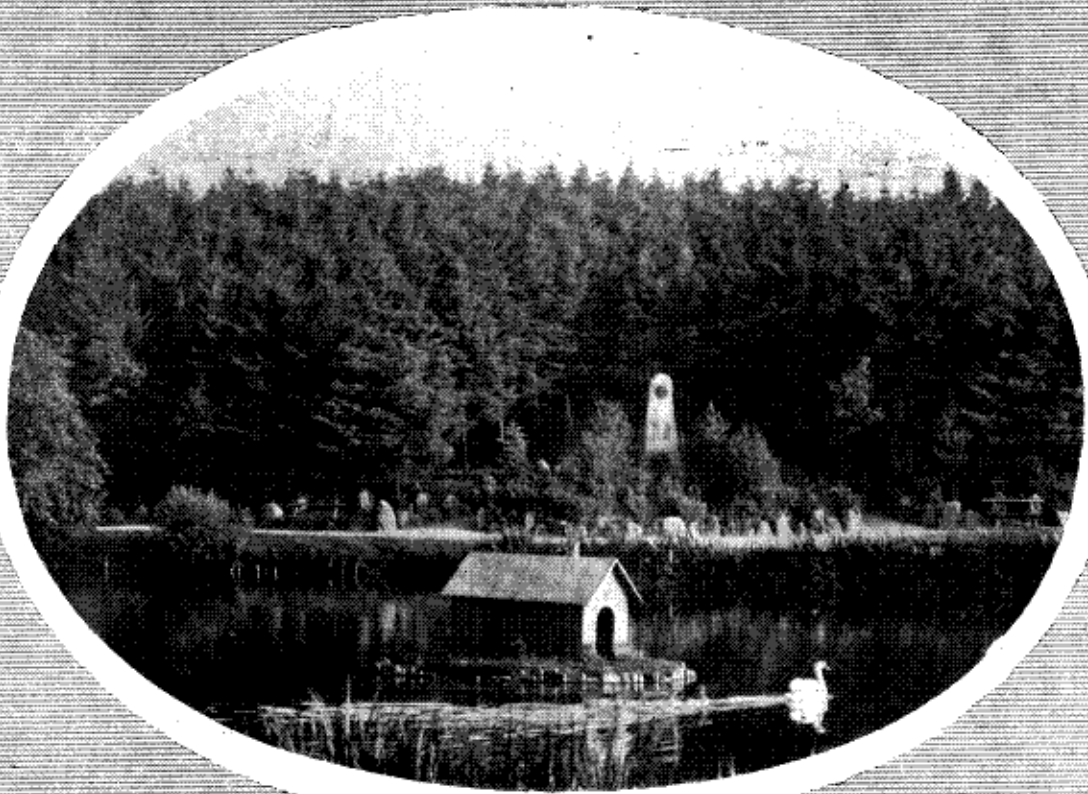
1. April 1917.

INDHOLD:

O. Jersild: Betragtninger over Fred og Fredsgarantier med Udtalelser af Prof. Fr. Weis, Prof. Karl Petrón, Ing. Alex. Foss, Prof. Otto Jespersen, Prof. L. V. Birch, Prof. Kr. Nyrop og Kaptajn Messerschmidt m. fl. — Prof. Johs. Kaarsberg (med Portræt). — *Jonathan: Dage og Uger.* — *Anna Lenah Elgström: Klæderne.* (Oversat af Anna Hoyer). — Danske Provinsbyer XVII: Hjørring. — Krigsbilleder m. m.

Til Billedet:

Ved Dalgas-Monumentet i Svanelunden, Hjørring.
Stenders Kunstforlag

Illustreret Tidende

Redaktør W. Thulstrup.

Redaktion og Expedition, Nørrevoldgade 38, Telefon 8338. Kontorerne aabne 9-6. Redaktionen træffes 1-4. Redaktøren personlig kun 1-2. — Administrator, Dir. Aug. Obelitz, træffes 10-11 og 1-2. Annonceafdelingen Telf. 7648.

□

Enkelte Numre 35 Øre.

Luksusnumre 75 Øre.

□

Abonnement modtages paa Bladets Expedition, paa alle Landets Postkontorer samt i Bog- og Papirhandeler.

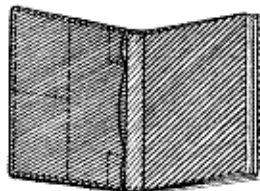
▽

JOHANNES NEYE

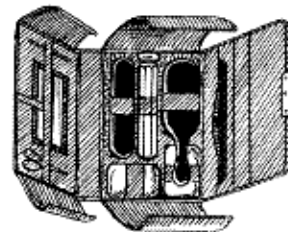
Til Konfirmationen.

Skrivemapper.
Læderstof, Kr. 2,00-4,00.
Skind, Kr. 4,00-50,00.

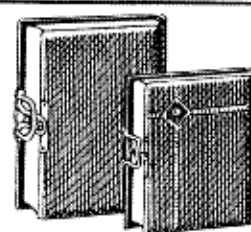
Børstegaranture.
Forskellige Udstyrelser,
Kr. 3,00-10,00.

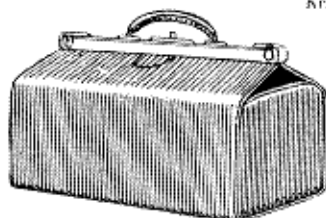
Rejse-Etui.
Læderstof Kr. 5,00-7,00.
Skind Kr. 8,50-95,00.

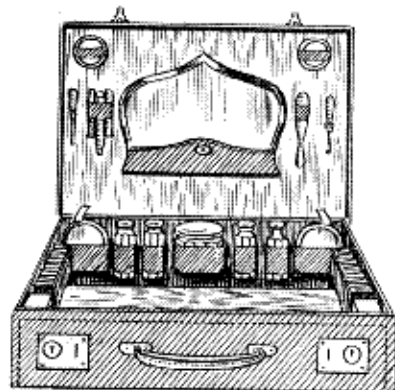
Manicure-Etui.
Smukt Udvalg i alle Udstyrelser,
Kr. 1,50-60,00.

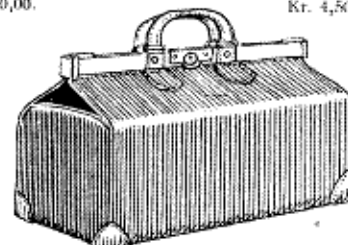
Fotograf-Album.
Forskellige Formater,
Kr. 4,50-20,00.

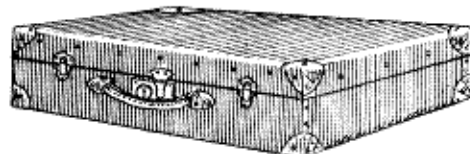
Rejsetaske - Kit-Bag.
Læderstof fra Kr. 12,00. Faarskind
fra Kr. 18,00. Oksehud fra Kr. 22,00.

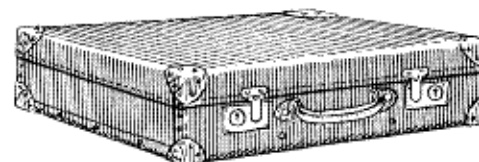
Toiletkufferter.
Righoldigt og smukt Udvalg,
Kr. 45, 55, 70, 86, 100-765.

Rejsetaske - Kit-Bag.
Oksehud, Svinelæder og Krokodille
fra Kr. 100-206,00.

Flade Haandkufferter.
Læderstof Kr. 5, 5,75, 6,50-17,00.
Malet Sejldug Kr. 14, 16, 18, 20-45,00.

Flade Haandkufferter.
Af Oksehud, solide og rummelige,
Kr. 58, 64, 72, 80-118,00.

Prof. Dr. Jaegers Normal Underbeklædning - 61 Østergade 61

A. FORMANN
Leverpost & Co.
med Trøfler.
Lig. Strassburger.
Faa og 1/4 Pds.
Daaser.

1ste Klasses Landbrugsmaskiner
Højeste Anerkendelse i Ind- og Udlandet. Guldmedalje
Verdensudstillingen Paris 1900. Grand Prix Verdens-
udstillingen Bryssel 1910.
Illustreret Katalog med Beretning om Maskinprøverne
gratis og franco.

Dansk Paramenthandel.
K. F. U. M. Gothersgade 115 A
Alterbeklædninger, Messe-
hageler, Kirkeeffekter, Præ-
stekjoler, Præstekraver, Ti-
tus-Stager, Grundtvigstager,
Alter-Særkalko, Lysekroner
etc. — Telefon: Byen 4558

KUNSTBRODERI
udføres til
Puder, Skamler, Skærme m. m.
Undervisning
gives saavel i Kunstbroderi som andet
Haandarbejde.
H. Petersen, Frodesgade 9¹. Esbjerg.

Kunstindustri Thyra Vieth
Sølvarbejde og Ciselering udføres. —
Elever uddannes til Ciselører. — Atelier
GI Strand 50. — Telefon Byen 430.
— Prospekt udleveres og tilsendes.

Syge- og Hvilehjemmet „Otium“,
Annebjergvej, Aalborg. Telf. 1963.
Hjem for enligstillede Damer og Herrer,
udvidet til Foraaet. Større og mindre Væ-
relser til forskellige Priser.
Inger Hviid, Sygeplejerske.

Naar Storken kommer
køb saa Deres Barnevogn
direkte fra
**Vesterbros Barne-
vognfabrik**
Sønder Boulevard 24
Telf. 5622 y.
Altid nyeste Modeller.
Stort Reparationsværksted.

65 Øre

A/S Jeannot, Bille Brahesvej 2.
København V. Telf. C. 11771.

BALTICA

— Aktiekapital: 17 Millioner Kroner —

DANSK FORSIKRING
Lovpligtige Ulykkesforsikringer

Hovedkontor: Brand
og Direktion: Ansvar
Tarmersg2 Automobil
Telf. 4058 Ulykke
Vandskade

„EL UNIVERSO“
INDREGISTRERET
FRA H-NIELSENS CIGAR OG TOBAKSFABRIK
TELEF. 309 ODENSE TELEF. 309

A/S. ERNST VOSS FREDERICA

Musik

Bemærk Indholdet
i Tidsskriftets
udkomne Numre.

Nr. 1.
„Musik“s Program.
H. Seligmann: Carl Nielsen og hans
sidste Symfoni.
Fini Henriques: Vor Tids Violinmestre I.
Kai Kroman: Wedell's 31-System.
Paul von Klenau: Æstetiske Proble-
mer i moderne Musik.
Fra Instrumenternes Verden.
Dur og Mol.

Nr. 2.
H. Hohlenberg: Lidt om japansk Tone-
kunst.
Kai Kroman: Wedell's 31-System.
Ch. Kjerulf: Om Kunstkritik.
Aage Bricka: Viola d amore.
Musiklitteratur.
Nye Navne. — Dur og Mol.

Nr. 3.
Ch. Kjerulf: Om Kunstkritik.
Fritz Crome: Eugen d'Alberts nye
Opera „De dodes Øjne.“
Jul. Foss: Orgelets tonale Basis.
Hj. Borgstrom: Musiktrek fra Kristiania.

Frit Ordskifte. — Af Skitsebogen.
Dur og Mol

Nr. 4.
Karl Gjellerup: Erindringer om Niels
W. Gade.
Gustav Hetsch: Niels W. Gade og
Joseph Joachim.
Majordomus: Den store nordiske Mu-
sikfest 1888.
Fini Henriques: N. W. Gade.
Rud Langgaard: Gades efterladte Ar-
bejde: „Sankt Hans Aften-Spil“.
Frit Ordskifte. — Musik-Litteratur.
Ledige Organistembeder.
Dur og Mol.

Nr. 5.
H. Hohlenberg: Lidt om japansk Tone-
kunst.
Kai Kroman: Wedell's 31-System.
Gustav Hetsch: Gades Prestige.
Will. Behrend: N. W. Gades Sanglyrik.
Goby Eberhardt: Pædagogiske Betragt-
ninger over kunstnerisk Uddannelse.
Frit Ordskifte. — Dur og Mol.

Bestil Abonnement paa

TIDSSKRIFTET „MUSIK“

Pris pr. Aar Kr. 3,50
" " " " " 2,00

Ekspedition: Nørrevoldgade 38, Kbhvn. K., Tlf. 7648.

Forlang Tændstikker
Aktie-
Tændstik-
Fabrikken fra
Glødefri
HOVEDMÆRKE NIELS EBBESEN

Deres Helbredstilstand

bestemmes for en stor Del af, hvad De spiser.
Selv om Deres Helbred er godt, kan det kun be-
vares ved en sund Levemaade; men er De syge-
lig og mangler Kræfter, er sund, nærende Føde
den første Betingelse for at blive rask. I begge
Tilfælde anbefales vore forskellige

Næringsmidler for Sunde og Syge.

For øvrigt anmodes Publikum om at skrive
efter vort udførlige Katalog, kaldet „Vor Er-
næring“, som indeholder Beskrivelse over vore
forskellige Varer samt Prisliste, der efter Forlan-
gende sendes gratis og franco.

„Skodsborg Sanatoriums Sundheds-
kaffe“, fremstillet af Korn og Frugt, anbefales
som særdeles velsmagende og billig.

„Den sanitære Fødevarefabrik“
(Skodsborg Badesanatoriums Fabrik).
Baldersgade 14. Kjøbenhavn L.
En Gros. Telf. Tega 289. En Detail.

PROFESSOR DR. MED. JOHANNES KAARSBERG

EN lidt duknakket Skikkelse, paa Cycle i saa at sige alt Slags Vejr, Cigaretten i Mundvigen, og et tindrende skarpt Blik bag de blinkende Brilleglas, et karakteristisk godmodigt Ansigt, hvis markerede Træk lyste af den Tilforladelighed, som skaber den mest ubetingede Tillid — saaledes vil mange kende Professor Johannes Kaarsberg fra Gaden. Nogen egentlig smuk Skikkelse var han ikke, og dog var der over ham en uimodstaaelig Charmé, en harmonisk Ro, under hvilken man følte hans udmærkede Personlighed komme sig i Møde, saa sikker i sin Kunnen, saa redebon i sin Hjælpsomhed og saa opmuntrende i sit Fond af ædelt Lune. Den, der kendte Kaarsberg fra Sygesengen, kendte en Læge af Guds Naade og maatte holde af ham.

Men den, der saa Kaarsberg i det festlige Lag, enten i gamle Dage, inden Sygdom lagde en Dæmper paa ham, ved Dansen — ingen kunde danse med saa sund en Livsglæde som han — eller i selskabeligt Samvær ude eller hjemme med sin lige saa livsglade Hustru ved sin Side, forstod, hvor megen Hygge og Opmuntring, der kunde udstraale fra ham i den muntre Kreds, der nød Livets Gøder i Skønhed. Og dog var han bestandig rede til paa Sekundet at staa overfor Livets Alvor, pligtopfyldende til det yderste, punktlig og præcis. Han kendte ikke til at skaane sig selv. Faa Dage før sin Død stod han endnu ved Operationsbordet paa St. Lucas-Stiftelsen. Da han var færdig med Operationen, gik han ind og lagde sig til Sengs paa en af Sygestuerne. Og her paa det Hospital, som var vokset stort ved hans Virksomhed, døde han omgivet af sine Kære. For nogle Aar siden gennemgik han herude en svær Galdstensoperation, efter hvilken en Hjærtelammelse nær havde gjort det af med ham. Han rettede sig

Professor Dr. med. Johannes Kaarsberg.
Født d. 21. April 1856, død d. 25. Marts 1917.

imidtildt og blev igen fuldt ud funktionsdygtig. Mange trængte til hans Hjælp, og han var ikke den Mand, der sparede sig. Derfor maatte den sørgelige Katastrofe komme en Dag — alt for tidligt synes vi — og der vil blive en tom Plads i dansk Lægestand efter et af dens bedste og mest afholdte Medlemmer.

Johannes Kaarsberg var egentlig ikke oprinde-

lig Bogens Mand. Han var af Tilbøjelighed i det hele mere Praktiker end Teoretiker. Han hørte ikke til de mest eksemplariske Herlovi-anere, og da han i 1873 blev Student, valgte han først et Par Aar Teologien til Studiefag. Men saa forlod han den fædrene Bane og fulgte den to Aar ældre Broders Eksempel, og i 1881 tog han med Glans Lægeeksamen, hvortil han tre Aar senere føjede Doktorgraden for en obstetricisk Afhandling. Howitz førte ham ind paa Gynækologien, og det var paa dette Omraade, han blev en fremragende dygtig Kliniker og en udmærket baade teoretisk og praktisk Lærer, efter at han i Udlandet havde suppleret sin hjemlige Uddannelse, under hvilken han baade var Reservekirurg hos Studsgaard og Reserveaccoucheur hos Stadfeldt. I 1897 konkurrerede han efter sidstnævntes Død med Hæder om Professorpladsen i Obstetrik med Leopold Meyer. Hans kliniske Overlegenhed kunde ikke holde Stand imod Konkurrentens overvældende boglige Viden. Men han fandt snart sit store Virkefelt som Overlæge paa St. Lucasstiftelsen, hvor han siden 1900 har udfoldet en velsignelsesrig Virksomhed, foruden at han overkom en meget betydelig privat Praksis. Selv sad han som Dommer ved Konkurrencerne i 1906 og 1910 og var gentagne Gange Indehaver af medicinske Tillids- og Æres-hverv.

Ens imod alle, fattig som rig, ligefrem og ligetil, altid i velgørende Ro. I dyb Taknemmelighed vil han blive mindet af alle dem, for hvem han var den omhyggelige Læge, og af sine Elever, for hvem han, foruden at være det udmærkede kirurgiske Forbillede, var en faderlig Ven.

Hans aabne ærlige Smil vil leve som et lyst Minde om hans helstøbte Personlighed. W. T.

Krigen og Kvinderne: Fra et engelsk Depot for syge Militærheste

Krigen og Kvinderne: Kvindelige Arbejdere paa de engelske Agre.

Gadescene paa Christianshavn efter Foraars-Jævnøgn 1917.

KLÆDERNE

AF ANNA LENA ELGSTRØM

OVERSAT AF ANNA HØYER

(Støttet)

Næppe var hun kommet op af Sengen og havde faaet Manden hjem fra Hospitalet, før hun begyndte at slide og slæbe for at faa sin dyrebare Skat hjem igen. Med Fornyelserne af Laanesedler blev det til sidst næsten dyrere, end om hun havde købt nye Møbler. Men nye, det følte hun, vilde ikke være fuldstændig Oprettelse.

Hun havde Lykken med sig, Manden fik inden ret længe en ny Plads, bedre end den gamle, som han havde mistet gennem sin Sygdom, og kunde nu hjælpe dygtigt til med Afbetalingen. Endelig, en skønne Dag, havde de alt deres hjemme igen inden deres egne fire Vægge. Fire nye Vægge, thi saa snart de havde kunnet betale den resterende Leje, havde hun faaet sin Mand til at gaa ind paa at flytte fra det gamle Sted, hvor Folk jo havde set og beklaget deres Elendighed, og leje denne Lejlighed her i Stedet for. Da den laa i et af Kommunens Huse og følgelig var meget daarlig indrettet, var den ogsaa meget billigere, saa de hver Maaned kunde spare lidt ved det. Det var ganske vist meget besværligere her. Hun maatte slæbe alt Vandet op helt nede fra Søen, og allerede om Efteraaret var der saa koldt, at hun maatte gaa med Overtøjet paa inden Døre for ikke helt at ødelegge sig paa Brændsel, inden Børnene kom fra Skole, og hun blev tvungen til at lægge i. Men det gjorde ikke noget, hverken det ene eller det andet — det var kun morsomt at arbejde og stræbe, naar man følte, at der var Fremgang ved Arbejdet, at det Skridt for Skridt hidrog til at højne Hjemmets Niveau, give mere Orden, lidt bedre Mad til Ungerne og pænere Klæder, saa de saa ud som andre Mennesker.

Ja, det var saa morsomt at leve saadan, saa hyggeligt og godt altsammen, at hun imidlertid slet ikke mærkede, at hun overanstrengte sig i sit evige Slid ude og hjemme, ikke forstod, at hun virkelig var blevet alvorlig syg, før hun en skønne Dag ødelagde et Tæppe, hun havde faaet Bestilling paa at sy, ved at hun fik Blodspytning, medens hun sad og arbejdede paa det. Fru Göransson, som netop var i Besøg hos hende til Kaffe, tilkaldte skrækslagen Distriktslægen. Han undersøgte hende omhyggelig og saa sig bagefter om i Lejligheden — den var Gudskelov nylig gjort ren og i Orden — saa klappede han hende paa Skulderen — han var saadan en rar Mand, den Læge, det syntes alle.

„Kære Fru“, sagde han, „De har slidt Dem op for at holde dette Hul saa pænt, men hvor har De kunnet bilde Dem ind, at De skulde kunne undgaa at faa Tuberkulose her?“

Hun troede, hun skulde falde om, da hun hørte det frygtede Ord, men hun skammede sig for at vise sig saa svag, og hun holdt sig rank ved at tage et Tag i Bordkanten ved Siden af. Da det lykkedes hende at faa Styr paa sine skælvende, hvide Læber, forbavsedes Doktoren over at høre, hvor resigueret hun talte.

„Jeg troede, at naar jeg holdt det rent, var det ikke saa farligt. Lejligheden er saa billig, netop fordi den er saadan, og vi var nødt til at spare for at kunne løse vore Ting ind igen og betale vor Gæld.“

Da sagde Doktoren noget, som forundrede hende, thi hun havde ikke troet, han var religiøs, og det lignede et Bibelsprog, hun dunkelt mindedes: „Kære Fru Erikson“, sagde han, „er ikke Livet mer end Klæderne?“

De Ord tænkte hun ofte paa, egentlig blev de vist Grunden til at hendes Undren over Verdens udviklede Natur. Hun havde jo faaet saa god Tid til at tænke bagefter. Den mindste Dreng havde Doktoren faaet anbragt om Formiddagen paa et Asyl for smaa Børn, de andre Børn var jo allesammen i Skole, og da det var hende forbudt at gaa paa Arbejde, eller blot saa meget som at tage Sytøj hjem som før, saa havde hun jo, naar Hjemmet var gjort i Stand, intet andet at tage sig til i den lange smukke Eftersommers mange Formiddage end at gruble og spekulere. Med de før saa flittige Hænder roligt liggende overkors i Skødet sad hun uden-

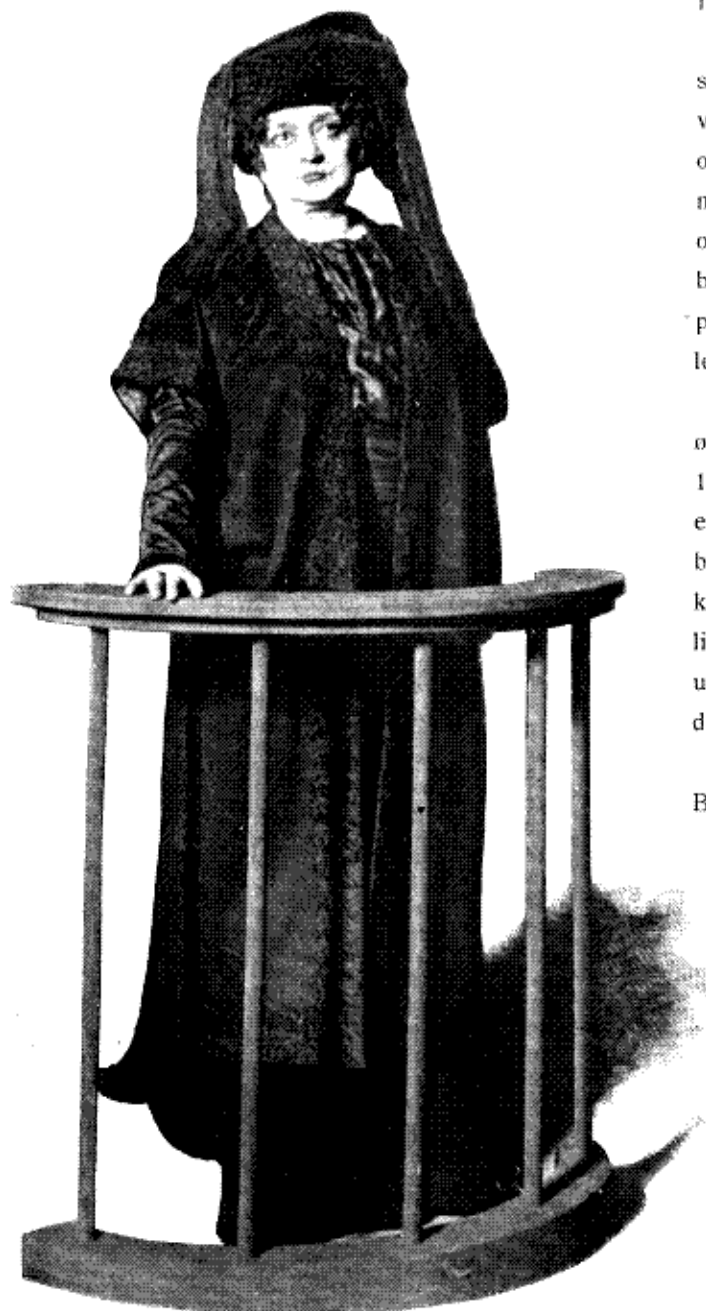
NAAR engang om mange Aar en kommende Generation søger Oplysninger om denne Krigens forfærdelige Tid med Prisstigninger og Varemangel, Nød og Sult, Kulde og Død — for

at følge den jævne Stigning, som Tingenes Tilstand gennemløber — vil den utvivlsomt i vor Tids Billedstof [finde det mest anskuelligørende Materiale. Lidt efter lidt sanker vi i dette gamle Blad en Billedrække sammen, som vil tale mere levende end mange Ord.

Ikke alene Krigens og Revolutionens Historie, men ogsaa Kunstens og Kulturens vil afspejles paa disse Sider. Vidnesbyrd om kommunalt Vanstyre vil staa jævnsides med Udtryk for Kvindernes Offervillighed og Kraft. Se de energiske engelske Hestebetvingere, et blandt tusinde Eksempler paa, hvorledes Kvinden erstatter den manglende mandlige Arbejdskraft.

Mest Tidsbillede er maaske dog Billedet overst paa denne Side. Det er Foraaret 1917 med Vintervej og Frost. Snedyngene paa Gaderne bliver ikke mere kørt bort. Magistraten freder dem. En Urtekræmmer har ved et Vidunder faaet en lille Sæk Kartoffler. Der er Trængsel langt ud paa Gaden af Kvinder, der vil købe den sjældne Vare.

Og midt i alle disse Rædselsperiodens Begivenheder finder vi Portrættet af Fru Oda i „En Moder“ som en Oase i Ørkenen. Hun horer ogsaa til de Kvinder, der Livet igennem har været rede til at ofre sig for en god Sag. Men kun sjældent har hun i de senere Aar faaet Lejlighed til at vise, hvor udmærket Kunst hun kan yde i det egentlige Skuespil, som burde have beholdt hende, selv om hun har drevet sin Kunst som Discuse til Fuldkommenhedens Mesterskab.

Fru Oda Nielsen i Retsscenen i „En Moder“ paa Casino.

RETTELSE. I Professor Riechs Indlæg Side 201, 22 L. f. o. staar Ordet „Publikums“, skal være: „Politikernes“.

for Døren i Solen og saa paa den røde og gule Skovs gyldne Klarhed i den skarpe Efteraarluft, som sitrende og dyb ætsede den i glitrende, overdaadige Linjer og Toner — en Slags fjerde Dimension af aandelig Klarhed.

Hun følte, hvorledes selv hendes Tanker stiltede af, forklaredes og skærpedes mer og mer i dette skælvende, hvide Lys, hun følte denne underlige stille Afstand, som var kommet mellem hende og hele Verden, siden hun var bleven syg. Folk talte saa venligt og sagte til hende, var ligesom saa langt borte allesammen — selv hendes egen Mand, som aldrig mere skændte paa hende, men heller aldrig mere tog hende i sin Seng. Da hun havde sagt ham Lægens Dom, og han brast i Graad, medens han anklagede sig selv, fordi han havde ladet hende faa sin Vilje og flytte hen i „denne Morderhule“, som han kaldte Lejligheden, saa hørte hun hans Hulken med en bitter, dejlig Følelse af kejtet, forbavset Glæde over, at Arbejdskammeraten holdt saa meget af hende; men samtidigt kunde hun ikke blive kvit en Fornemmelse af, at han græd over en Dod, saa langt borte, at han knap forstyrrede hendes rugende Tanker, dér hvor hun sad i det fjerne, ligesom bedøvet af den pludselige Stillehed. Den støjende Kæde af tusinde, hverandre afløsende Pligter og Bekymringer, som hidtil var løbet gennem hendes Hænder og havde optaget hendes Sind, var jo ligesom bristet og hele Maskineriet gaaet i Staa for hende. Før havde hun kun set sin egen lille Del af den store Mekanisme, nu oversaa hun for første Gang det hele. Og mer end det — hun saa i det brudte Led (sin egen tomme Plads), hvad det var, den støjende Kredsgang havde skjult for hende — det var selve Livet. Da hun stirrede ned i dets stille, evige Dyb, undrede hun sig over, at der var saa mange Bekymringer forbundet med at leve, hun syntes, at man aldrig naaede længer end til Bekymringerne, aldrig naaede at leve, før det var for sent — saa meget Maskineri, saa mange Forviklinger og Hindringer var der mellem Overfloden og En selv — overalt den samme Kløft — hvor var det dog underligt!

Hun smilede bittert. Det var saa let at sige som Doktoren — naar man ikke vidste bedre — eller naar man var en Sjuske. En Sjuske vilde straks have givet ham Ret, en Sjuske vilde altid have haft Tid til at grunde over Tilværelsen, som den for-tjente. Tid og Ro til at tænke paa sin Sjæl.

Thi en Sjuske vilde ikke bryde sig om, om hun var smudsig eller laset, hun vilde være lige glad, om hun skulde af med sine Møbler.

Hendes Ansigt stivnede og blev ganske graat ved Tanken paa dem. Men *hun* var ingen Sjuske. Hun var et ordentligt Menneske, som, selv om hun var fattig, vilde have det pænt omkring sig. Og det maatte man betale med sit Hjerteblod. Hidtil havde hun aldrig gjort Oprør mod dette, blot resigneret sagt til sig selv, at saadan var det nu engang, og det kunde ikke være anderledes. Først i dette Øjeblik spurgte hun i sin Vaande sig selv, om ikke den Pris var for dyr, hvorfor den dog skulde være saa høj og kræves saa skaanselsløst? Hvorfor havde de Fattige Sjæle, naar de hverken havde Tid eller Raad til det, hvis de da var som hun! Og der var jo da ikke noget urigtigt i at være ordentlig, selv om man var fattig? Skønt det saa sandelig saadan ud. Hun rystede paa Hovedet ad alle disse Gaader og knyttede sine Hænder. Hvordan det end gik — om det saa var aldrig saa urigtigt, saa vilde hun fortsætte, som hun var begyndt. Det kom jo ingen ved, naar man bare betalte, hvad man skulde. Og Prisen maatte være aldrig saa uretfærdig høj — hun selv aldrig saa dødtæt og uforstaaende — hun *skulde* nok betale den.

Stønnende som i Feber gentog hun det: ja, ja, hun *skulde*; endnu var hun ikke helt besejret, hun kunde maaske endnu en Gang overløste det glubske Dyr, som lurede paa at tage alt fra hende og gøre hende til et usselt Fattiglem. Hun ligesom saa det for sig og rejste sig med brændende Kinder til Modværge, idet hun samlede sine sidste fattige Kræfter til endnu en stor Anspændelse. De *maatte* strække til, til hun havde forvandlet dem til en tilstrækkelig Sum Penge til at stoppe i det truende Svælg i Stedet for Møblerne.

Hun klædte sig hurtigt paa i sin gammeldags sorte Kaabe, som dog trods sin Alder saa saa pæn og pyntelig ud, at hun ofte havde haft Ubegærligheder af det, naar hun havde søgt Arbejde, og elegante Fruer havde bebrejdet hende, at hun, som

saa ud til at være saa velstillet, vilde tage Brødet ud af Munden paa dem, der trængte mere. Hun trak paa Munden, medens hun spejlede sig. Ja, det var én Bekymring; men nu havde hun faaet én, der var værre endnu — om hun nu ogsaa saa tilstrækkelig rask ud, til at man turde give hende Arbejde. Men takket være Ophidselsen og Spændingen var hendes Kinder saa røde, at hun næsten saa frisk og blomstrende ud, da hun saa hurtigt, som hun kunde for sit Hold, gik ned ad Saders længe Gader. Ved „Slussen“ maatte hun spendere en Sporvogn, for hun agtede sig helt op til Østermalm; det var ikke raadeligt at forsøge paa nogle af de nærmere liggende Fæstekontorer; dér kunde hun jo risikere at støde paa nogen, der kendte hende, og som saa gik hen og sladrede til Doktoren.

Og han var nok en rar Mand, men han var dog utilladelig dum, naar han ikke kunde indse, at det var meningsløst af ham at forbyde hende at arbejde, naar han samtidig sagde, at hun absolut skulde paa Sanatorium, hvor hun ikke kunde komme uden store Udgifter.

Forøvrigt beroligede hun sig med, at hun ikke vilde tage nogen Plads, hvor der var Børn, og at hun vilde være meget forsigtig med sin Spyttflaske.

Hun var heldig, som saa ofte før, naar det gjaldt Arbejde. Allerede paa det andet Fæstekontor, hun besøgte, fik hun Løfte om en Hjelpeplads — egentlig det bedste, hun kunde tænke sig, før det var om Formiddagen, og saa behøvede Manden ikke at faa noget at vide.

Men det var haardt Arbejde — hun fik uophørligt Svimmelhedsanfald og var nær ved at besvime. Dirrende og med den kolde Sved paa Panden maatte hun anspænde sin sejle Vilje mere, end hun nogen Sinde havde gjort det selv under sine værste Fødsler, for at kunne blive færdig med sit Arbejde i rette Tid. Og bagefter turde hun aldrig gaa hjem, men maatte spendere Sporvogn, for hun dinglede af Udmattelse, som om hun var fuld, og hun var hange for, at Politiet skulde se det og mulig anholde hende.

Men paa nogen Fare for sit Liv tænkte hun endnu ikke. Hun følte ganske vist for hver Dag, der gik, den tiltagende Træthed som en Trusel, men kun mod sin Arbejdsevne. Hun turde undertiden hverken sætte eller lægge sig af Frygt for ikke at kunne staa op igen — og undertiden græd hun af Længsel efter de stille Timer i Efteraaret — saa' med stadig mere længselsfulde Blikke hen til Sanatorieopholdet — Befrielsens Tid, naar hun skulde faa Lov til at hvile og atter tænke — hun havde saa meget, hun skulde have tænkt igennem; det var saa utrygt og saa grimt nu, da man var begyndt at spekulere over lidt af hvert, igen at blive til en Automat og tvinges til at gaa paa som en udslidt Del af et Maskineri.

Men skønt denne Hjelpeplads var godt betalt, gik det ikke tilstrækkelig hurtigt med at faa den forlangte Sum samlet sammen. Hun indsaar snart, at skulde det lykkes hende, inden Sanatoriets Frist var udløbet, saa maatte hun skaffe sig mere Arbejde. Om hun ogsaa havde Kræfter dertil, tænkte hun ikke over — det skulde saa være, og saa kunde det ikke nytte at snakke mere om det.

Men der var foregaaet en saadan Forandring med hende i den korte Tid, at Damen paa Fæstekontoret forfærdet stirrede paa hende, da hun kom igen og bad om mere Arbejde.

„Men er De ogsaa sikker paa, at De kan paatage Dem mere?“ spurgte hun.

Hilda Erikson kunde ikke blive blegere, end hun var, men nu blev selv hendes Læber blyhvide. En pludselig syg Angst pressede Blodet ud af hendes Hjerte, som ud af en Svamp — ja, tænk om hun nu ikke kunde!

„At man heller aldrig kan faa Lov at være i Fred“, udbød hun. „At Folk ogsaa skal stikke deres Næser i alting. Vist kan jeg, vist kan jeg.“

„Naa, naa, ikke saa hidsig“, sagde Damen forundret. „De skal faa en Butik at holde ren, jeg har lige nu faaet Bud om at skaffe en Kone dertil, og det er godt, at De mener, De har Kræfter nok, for det er ellers en ret svar Plads — store Gulve og høje Vinduer.“

Hilda Erikson takkede forpustet og flygtede næsten ud af Kontoret. Saa udmattet som hun var, med hver Nerve som et dirrende Saar, som Yderverdenen stadig trykkede paa og irriterede, behøvedes der blot disse Par Ord af Damen paa Fæstekontoret, for at

hun skulde føle sig forfulgt af alle — se det begærlige Dyr gabe imod sig fra alle Sider, lurende paa hende, ventende paa, at hun skulde give tabt, for saa straks at kaste sig over hende.

Rystende som en forfulgt gik hun til sit Arbejde og vaagnede op om Nætterne, badet i Angstsved. Aa, jamrede hun, hvorfor skal alt være saa svært og ubarmhjertigt, saa underligt og indviklet, hvorfor skal man altid bare jages — op, op, stadig op, hvor gerne man end vilde sidde og tænke, hvor godt man end kunde behøve det, naar man var saa træt som hun, saa syg og angst, behøve at tænke over alle de Gaader, som stod rundt om en og ventede . . . Hun græd og hostede, og saa var det Morgen, og hun skulde op — for hver Dag mere og mere kun et dirrende Stykke Kød, blindt drevet frem af det vældige Maskineri, hvori det sad indkilet, for længe siden udsuget og færdigt, kun med et tvungent Skintliv tilbage, hvis Tanker og Følelser mere og mere blev rent mekaniske Refleksbevægelser, som en hovedløs Hønes sidste vilde Krampespring.

Men endnu en lille Tid gik det, endnu en lille Tid udførte hendes udslidte Legeme sit vanemæssige Arbejde, drevet frem af en eneste automatisk Tanke: Penge! saa optaget af den, at hun næsten glemte Grunden, hvorfor hun saaledes sandede dem. Og ligesaa mekanisk flød Pengene ind og begyndte at samle sig sammen til en ret anseelig lille Hob i hendes Syskrin. De lange Rækker Tal, hun havde opskrevet i sin Husholdningsbog, saa for hver Dag mere og mere ud til at kunne komme til at stemme. Endelig en skønne Dag kunde hun sende Bud med sin ældste Dreng til Fru Göransson, at hvis denne vilde komme med Tøjet samme Dags Aften, skulde hun faa det kontant betalt med det samme.

Medens Hilda Erikson talte med Drengen og gav ham Besked, undrede hun sig over, at hun ikke følte sig glad, nu da hun havde naaet sit Maal — nu, da det var lykkedes at narre det glubske Svælg for Møblerne — nu, da hun snart skulde rejse og begynde at hvile sig. Hun forsøgte at ruske sig selv op med disse Udsigter, puffede sig ligesom i Siden: Saa tag dig da sammen, Menneske. Men det gik ikke, det var ligesom om hun var bleven for sløj til at glæde sig, ikke engang Tanken om den tilstundende, saa længselsfuldt imødesete Hvile sagde hende noget: det var, som var den kommen lidt for sent. Mekanisk slæbte hun sig til sit Arbejde, men hele Tiden sad der en svag, halvkvat Angst i hendes Hjerte. For sent, for sent? Men hun jog gysende Tanken fra sig og gik ivrigt i Gang med Butiksrensningen, som var Dagens første Arbejde.

Hun havde dog næppe faaet taget Skodderne bort og var begyndt at polere Ruderne, for hun maatte gribe fat i Vinduesposten og klamre sig til den som en druknende.

Hede, røde Bølger skyllede gennem hele hendes Legeme, bølgede op og ned for hendes Øjne, skyllede ud af hendes Mund. Hele Verden var i et Nu kun et brusende, blodigt Hav, i hvilket hun kæmpede for ikke at gaa tilbunds og slog ud med Armenes for at faa Luft og kunne skribe den forfærdelige Angst ud, som sammen med Blodhavet steg og steg inden i og uden om hende — en isende, brændende Styrtso, der stivnede i hendes Krop og brændte hendes Hjerne op. Hjælp, hjælp, jamrede og sydede det derinde i den røde, angstfyldte Vrimmel af alle de Tanker og Følelser, hun nogen Sinde havde tænkt eller følt, som nu ligesom slog sammen om hende i et brusende Kaos, i et eneste fortvivlet rasende Forsøg paa at værges sig mod Vissheden. Døden, dette er Døden. Og jeg vil ikke dø. Jeg kan ikke; hvor skulde jeg kunne, naar jeg aldrig har naaet at kunne berede mig til den, aldrig naaet at blive færdig! Hjælp, blot en Time til, en eneste Times Liv! raabte og kæmpede hendes arme Sjæl, og det stumme Skrig, som hun ikke formaaede at give Luft, slog mod hendes Hoved som Flammer, fortærende hendes Forstand, udslettende hendes Bevidsthed. Blodhavet blev mørkere og mørkere, stivnede til Is omkring hendes Hjerte. Hun gled paa Stigen, følte den ligesom langt under sig og slog rasende paa maa og faa Haanden ind i Vinduesruden. Den sprang; hun følte Blodet varmt og tungt blande sine Draaber i det angstfuldt bølgende Blodhav, forogende dets Masse. Uvilkaarlig slap hun sit Tag, hørte i det samme i et brusende Virvar forfærdede Skrig og ilende Trin, saa faldt hun ned, ned, vilde ikke, vilde ikke dø, men maatte . . .

Da hun atter aabnede Øjnene, havde Ambulancen ført hende hjem — hun laa paa sin Seng, og om-

kring hende stod hendes grædende Maud, Fru Göransson, som forsøgte at trøste ham, og nærmest Sengen — Lægen. Bøjlet over den mumlende han noget ind i hendes Øre; hun opfangede Ordene i Fadervor. Naa, han var altsaa alligevel religiøs, var hendes første svage Tanke. Hans Ansigt havde et højtideligt, medynksomt og bebrejdede Udtryk, han syntes naturligvis, hun havde gjort Uret, fordi hun aldrig havde tænkt paa den Slags Ting saa meget, som hun burde. Aa, han forstod ingenting — troede han ikke, hun ønskede, hun bare havde haft Tid til det. Og han, som skulde leve, kunde slet ikke forestille sig, hvor hun ønskede det nu, her paa Tærsklen til Evigheden med det vilde, angstfyldte Raab fra det halvt forglemte, som Præsterne kaldte hendes Sjæl, gjaldende i sine Øren. Hun forsøgte krampagtigt at samle sine sidste Kræfter og gribe den eneste lille korte Stund, den sidste Lejlighed hun havde nu. Hendes Øjne trængte næsten ud af deres Huler, medens de forsøgte at følge hvert Ord paa Mandens mumlende Læber. Hun vred sine foldede Hænder og kæmpede for at rejse sit angstsvedige Hoved op af det Mørke, som ombølgede det.

De troede, at det var Dødskampen, som var begyndt, og det var jo ogsaa en Kamp — Menneskets mest gigantiske, dets sidste fortvivlede Anstrengelse for at trænge ind i Evighedens Gaade. Hjælpeløs, dirrende, allerede besejret, kæmpede Hilda Erikson denne Kamp, til hun sank tilbage paa Puden og blev stille, kun pustende svagt nu og da. Hun følte, hvorledes hun langsomt ligesom svandt bort, svagt stridende imod til det sidste, men hun havde ingen Kræfter mere — var ligesom ingenting, kunde bare undres . . . Til Slut var det kun Øjnene, som bevægede sig, uafslædt vandrede de rundt til alle de kære, dyrebare Genstande, som nu var saa langt borte, saa paa dem spørgende, forpint, forjaget, uroligt — undrende. Saa faldt de paa en mørk Dyngede ved Sengen — det var Tøjet, som Fru Göransson netop havde været paa Vej med, da hun mødte Ambulancen. De døende Øjne spærredes op, blev stadig større og klarere, og saa nu aandeløst — stille og skarpe, i et eneste bristende Sekund hele den malende Mekanisme af Pligter og Bekymringer, der havde forfalsket hendes Liv — saa det hele ligesom symboliseret i denne Dyngede mørke Pjalter. Der laa det — den Skæl, som hun havde været tvungen til at leve for, det Ydre, for hvis Skyld hun havde maattet opgave det Indre — hun, som nu slettedes ud og ikke mere behøvede noget af det Ydre . . . hvor var det hele dog underligt, underligt. Hun forsøgte et dirrende Smil, men det blev kun til en skærende Grimasse paa et bittert forurettet, grænseløst forundret Barns vemodige Læber, naar det strammer sig op for at vise sig tapper. Saa strakte hun Haanden ud og pegede paa Tøjet: „Klæd mig i dem“, hviskede hun, „det er det eneste, jeg har tilbage.“ Og saa brast hun i en bitter, barnlig Graad.

Hendes Mand puffede Doktoren til Side, rallende af Smerte som et Arbejdsdyr, der ser Trækkammeraten dø.

„Hilda, Du maa ikke græde saadan“, raabte han. „Jeg kan ikke holde ud at tænke paa det bagefter.“

Hun saa op imod ham, taalmodigt, som tænkte hun: „skal jeg ogsaa være nødt til at være modig nu, lige paa det sidste“ — men saa gjorde hun en voldsom Anstrengelse og svælgede Graaden i et dybt, pustende Suk. Og saa blev alt stille.

Alt blev stille — et lille Øjeblik.

De tre Mennesker sad ubevægelige og stirrede paa det stille Legeme, der ligesom var sunket sammen i et med Sengklæderne, i samme de livløse Tings Ubevægelighed. Det døde, hvide Ansigt sank langsomt ind i samme Stillehed, stivnende til en forundret, stift og taalmodigt smilende Gipsmaske.

Manden sad og stirrede paa den Døde med næsten samme Udtryk. Men da Doktoren rejste sig for at gaa, saa han op.

„Det var vel i Vildelse, det sidste, hun sagde“, spurgte han sky.

Lægen svarede ikke, men da Fru Göransson fulgte ham ud, sagde han ligesom for sig selv:

„Ja sandelig“, sagde han, „for hende var Klæderne mere end Livet.“

Fru Göransson saa paa ham med en Følelse af paa engang Vrede og Medlidenhed over det uretfærdige i hans Ord, det ubeføjede og falske i de Domme, han og hans Lige fælder over hendes Ka-

ste, den Halvhed og Dilettantisme, som nødvendigvis altid maa klæbe ved deres Forhold til dem, de søger „at hjælpe“. Og da Doktoren var en ærlig og velmenende Sjæl, fik hun ham til at indse det, da hun, glattende sit Forklæde, skarpt og bedrovet sagde:

„Det kan synes saadan“, sagde hun, „men om ogsaa Livet er mere end Klæderne, hvad hjælper saa det, naar Klæderne er dyrere?“

EN KVINDELIGA, der har Verdensfreden paa sit Program, har laant Paladsteatret og fremvist Hr. Ole Olsens Film, der hedder Pax æterna (hvorfor mon Latin?), omgivet af Musik og Fremsigelser af Vers ved bekendte Skuespillere. Naar man hverken har set Filmen eller hørt Musik og Versene, skal man naturligvis ikke udtale sig om den Virkning, der kan være fremkaldt ved denne Formiddagsforestilling, men selve Idéen er karakteristisk for disse Ligaer. Den viser nemlig, at det maa være lidt vanskeligt for dem at finde Opgaver i denne Tid, og det er vel egentlig et af de faa Lyspunkter, der findes i Verden.

Saalænge der var væbnet Fred mellem Nationerne, gjorde Fredsbevægelsen en smuk og betydningsfuld Tjeneste. Over Hovederne paa dem, som kun kunde grine, ind i Mylderet af Diplomater og Krigsgale kastede de Ordet Fred som et Budskab fra Idealernes Verden, og ved Hjælp af de ypperste Socialøkonomer og Historikere gav de det desværre saa ideelle Ord *Fred* en Baggrund af Realitet og Forstand, der kaldte flere og flere til Fredsbevægelsens Fane. Men Bevægelsen maatte selvfølgelig, som enhver Bestræbelse i Ideals Tjeneste, blive altfor langsom i Forhold til den Udvikling, der førte Nationerne til Krigen. Dumheden og Nærdrægtigheden og Misundelsen og Fraserne har jo de rappede Fødder, og den Dag, Krigen brød ud, saae Fredsvennerne deres aarelange, nøjsomme Arbejde fejlet tilside og knust af det første Kanon-skud.

Højest sandsynligt vil de virkelig betydelige Fredsvenners politiske og socialøkonomiske Idéer komme til at øve Indflydelse ved Fredsslutningen, fordi de er fremkomne ved en Udvikling i Tiden, men den daglige Propaganda i Form af Taler, Opraab, Adresser og Filmsruller er heldigvis nu ganske forældet. Der er nemlig ingen Grund for en eller anden Liga eller Klub eller Forsamling hverken af Damer eller Herrer til at gøre sig til Talsmand for det, som ikke noget Menneske er i Tvivl om. Selv de mest veltalende Ord, ja, selv de ypperste Filmere og de bedst instruerede Statister kan ikke føre en Propaganda for Freden, der staar Maal med et eneste Geværskud løsnat mellem Fronterne. Freden har faaet en mere veltalende Forkæmper end nogen gigantisk Hjerne kan have drømt om: nemlig Krigen. Det er Lyspunktet i al Forlærdelsen: Krigen har selv avlet sin Modsætning, fra de krigsførende Lande, fra de kæmpende Soldater stiger et Suk efter Freden, det stiger fra Afgrundens Rand, det stiger fra Rædsel, Smerte, Afsky og Sult, og man skulde synes, at der i dette Øjeblik var en fortræffelig Anledning for dem, der ikke er med, til at tie baade om Krig og om Fred, baade med eller uden Films, Musik og Formiddagsrecitationer.

Det er ikke et Ræsonnement, som er opstaaet ved Skrivebordet i et neutralt Land. Der er lige udkommet en Bog, som delvis er skrevet i Løbegravene og paa et Lazaret, Forfatteren er en Ambulancesoldat, der tilfældigvis er saa stor en Skribent, at man ikke et Øjeblik tvivler om hans Ords Sandhed. Der har allerede en Gang været Lejlighed til at nævne ham paa dette Sted, Patrick Mac-

gill hedder han, og han har fundet en fortræffelig Oversætter i Hr. Valdemar Rørdam. Hans sidste Bog hedder »Det store Fremstød« (212 S., H. Aschehoug & Co.). Det er ikke nogen Bog at »anmelde«. Den bør ganske simpelt læses af enhver. Den er et Dokument. Ikke et rent og sirligt beskrevet Stykke Papir, men en snavset, forrevet Lap med løst henkastede Linjer, der rækkes op fra Skyttegravens Mørke, og som fører hele Kamppladsens Atmosfære med sig. Den lugter af Jord, Krudt, Lig og Brand. Den er plettet af Blod. Og dog staar der ikke noget om Had, dog svulmer dens Ord ikke op til Patos og Rytmer. Den er slet ikke noget for de biegnæsedede Skønhedsdyrkere, som kun kan gribes af sjældne Sensationer og himlende Udbrud. Der er ikke store Optog og »spændende« Scener i den, ingen Film. Og dog taler den mere gripende om Fred end noget andet Værk, skønt det Ord næppe nævnes i den.

Den giver blot Krigen som den er. Den viser os Soldaterne ved Arbejdet, dette rædselsfulde Arbejde, som de foragter og blot udfører, fordi Skæbnen nu engang har drevet dem ud i det. Hver eneste af disse Mænd, som vender tilbage, vil være en Propaganda for Freden. Thi de vil ikke have et eneste Ord om Krigen, som kan begejstre for den eller blot forsonne med den. De har nok udøvet eller set meget Heltemod, men de har i samme Øjeblik forstaaet dets tragiske Unytte. De har set Mennesker med Fare for deres eget Liv dræbe Mennesker, men de jubler ikke i den Anledning — de véd, hvad et Lig er.

Hadet, det lader de dem om, som sidder hjemme. »Vi nærer ingen særlig Uvilje mod de Folk derovre«, sagde Pryor. »Gud, hvor Skyttegravslivet virker beroligende. Da jeg var hjemme (Pryor havde nylig haft ti Dages Orlov), var vores eliers saa fredelige Dagligstue ved at briste af Had til nogle Væsener, der betegnedes som Hunner. Gud Fader bevares! Du skulde have hørt ældre Herrer over den vaabenføre Alder tale om Hunnerne! Havde vi dem herude, kunde vi ikke med syv Heste holde dem fra at springe op og storme løs paa Fjenden. Og Kvinderne! Hvis de var her, vilde de simpelthen gaa løs paa Tysken med de bare Negle. Vi er nok ikke de rigtige til det, vi unge Fyre, vi har Helbredet i Orden, men vi er allfor rolige af os. Det var de gamle, der skulde være her.«

Pryor tav et Øjeblik.

»Jeg kommer i Tanken om et Digt, jeg engang saae«, sagde han. »Et flammende Stykke Verskunst, som indtrængende opfordrede enhver Brite til at gaa med i Krigen, snappe en Riffel og tage Billet til Flandern øjeblikkelig. Skændsel over dem, der sad hjemme! Forfatteren har et temmelig fint litterært Navn, saa jeg slog ham op i et Leksikon; dér saae jeg, at han er et Aar eller to ude over den kampdygtige Alder. Om jeg saa var fyldt halvtjerdts — hvis jeg kunde skrabe Gløder nok sammen til saadan et Digt, saa vilde jeg melde mig paa Indskrivningskontoret fem Minutter efter at den sidste Linje var kradsat ned; jeg vilde stikke dem de værste Løgne for at komme over og lampe løs paa Hunnerne. Men det fine litterære Navn har ikke meldt sig endnu.«

Pavse.

»Og gør det aldrig«, tilføjede Pryor afgørende.

Saa satte han Kedlen over Ilden. Det var paa Tide at laa noget Frokost.

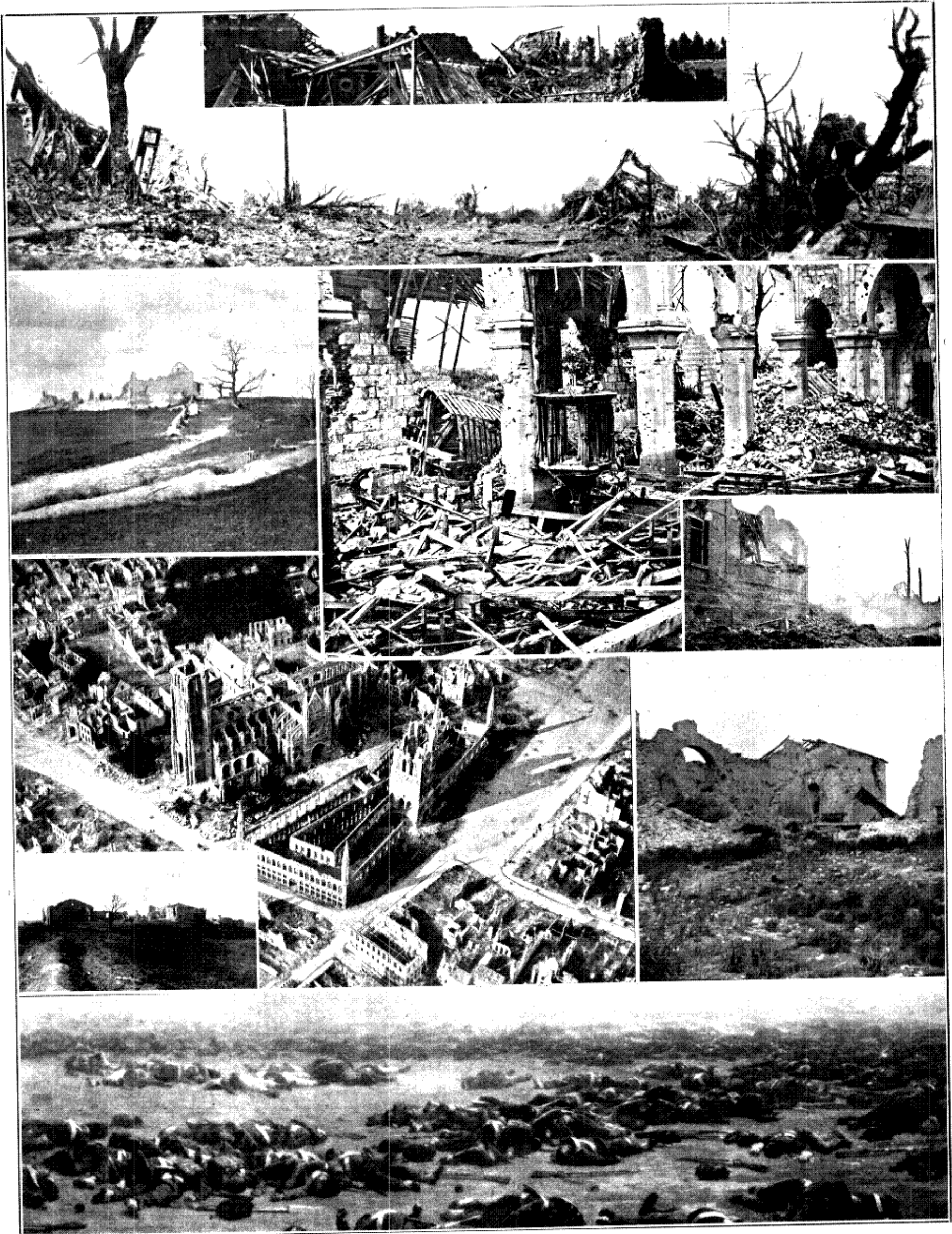
Bogen munder ud i dette: »Det er, hvad Krigen fører til: Ødelæggelse, Forfald, Tilbagegang. Vi her føler Tilbagegangen. Vi, som var Villaboere, er blevet Huleboere, slaas med Køller og Knipler; hele Verden mærker Ødelæggelsen og Forfaldet. Mennesket vil forstaa Krigen bundløse Taabelighed længe før det begriber dens Umoralitet.«

Det er kun et Par Citater af en Bog sat overfor en Filmsmatiné med Deklamationer. Nej, det er mere. Det er et Vidnesbyrd fra Livet, som det leves nu af Tusinder ude i Verden, mod et forsinket Udslag af en Agitation, der har gjort sin Gavn i gamle Dage, men som nu er overflødig og derfor virker pinligt.

»Det store Fremstød«, det er Tidens Tale. Den lød først i England, midt under Rekrutteringen, og der var ingen, som tænkte at hindre Bogens Fremkomst, ingen som vovede det. Den vil gøre sit Fredens Værk overalt, hvor der er Mennesker til at læse den

Jonathan.

BETRAGTNINGER AF KRIG OG KRIGS-ØDELÆGGELSER

BETRAGTNINGER OVER FRED OG FREDSGARANTIER

DET KAN ikke være andet, end at Verdenskrigen vil vise sig at være Ragnarok for en stor Mængde alment vedtagne Samfundsideer. Den Tid, der kommer, vil stille os overfor nyopdukkende Problemers Løsning, som vil kræve Resignation overfor mange tilvante Anskuelser og fordre forøget Modtagelighed for ny social Tænkning.

Det vil da uden Træl være af Interesse for vore Læsere nu og da at stifte Bekendtskab med nye Problemer og Forsøg paa deres Udredning i Tilslutning til den Verdenskrise, vi gennemlever. Muligvis kunde en frugtbringende Diskussion i vort fuldkomment neutrale Blad bringe en eller anden Ide et Skridt fremad imod Fuldkommengørelse og Realisation. Det var i saa Fald ikke første Gang, at Ill. Tid. blev Udgangspunktet for en Bevægelse i en eller anden Retning.

Vi gør Begyndelsen med en Artikel af **Dr. med. O. Jersild**. Den vil maaske i første Øjeblik virke overraskende. Men har den levet i Ens Beridthed i nogen Tid, er det forbarsende, hvor den kan vinde Terræn. Forfatteren har ønsket, at vi ved Offentliggørelsen skulde ledsage Artiklen med nogle betydelige Mænds Udtalelser, af hvilke vi nedenfor gengiver en Række. Iøvrigt haaber vi, at disse Tankers Fremkomst vil afføde yderligere Udtalelser fra mange Sider.

Red.

„Never again!“ must be the aspiration of all civilised men. — We want to be safe from the recurrence of this present horror. We want permanent peace for Europe and freedom for each nation.

Gilbert Murray: Thoughts on the war. The Hibbert Journal Okt. 1914.

These ideas have the absurdity of novelty, but otherwise they are by no means absurd. They will strike many soldiers as being indecent, but the world is in revolt against the standards of soldiering.

H. G. Wells: The War that will end War.

Saa sikkert, som Dag følger Nat og Sommer Vinter, vil Reaktionen paa den Katastrofe, der nu ryster Europa, før eller senere blive en Fredsbevægelse af aldrig tidligere kendt Styrke og Samdrægtighed. Den vil komme fra Folkene, den vil atter blive baaret frem af det internationale Socialdemokrati, og den vil finde Støtte hos Videnskabsmænd og Politikere. Alle Muligheder vil blive prøvede og alle Løsninger forsøgte med en varig Fred i Europa som Maal. Dette er det eneste Lyspunkt i Øjeblikkets Rædsler.

Spørgsmaalet bliver nu: Er dette Maal, som *Gilbert Murray* opstiller, nemlig en varig Fred i Europa og Frihed for enhver Nation, en Fremtidsmulighed, der kan realiseres, eller vil Fredstanken vedblivende kun være et pium desiderium, en Utopi? Paa Basis af tidligere Fredsforslag kan Sagen, saa vidt jeg kan se, ikke klares. Hvis en Løsning overhovedet er mulig, maa den nemlig støttes paa mere effektive Garantier end dem, man tidligere stadig har kreset om (Alliancer, Traktater).

Skulde man i store Træk opridse Retningen af Fredsbestræbelserne, som de hidtil har været tænkt af Fredsvennerne og propagerede af det internationale Socialdemokrati, da kan disse bedst og kortest karakteriseres ved *Bertha v. Suttners* „Ned med Vaabnene“, altsaa Staternes traktatmæssige Forpligtelse til Afvæbning under samtidig Henvisning af eventuelle Tvistemaal til en stærk og anerkendt Voldgiftsdomstol. Det er klart, at først i det Øjeblik, da Afvæbning har fundet Sted, kan Voldgiftstanken faa virkelig Værdi. Saalænge Staterne ejer en Krigsmagt, vil denne altid paa Trods af Alliancer og Traktater kunne lægge det afgørende Lod i Vægt-skaalen. Den stærkt væbnede afslaar enten i det kritiske Øjeblik at underkaste sig Voldgift eller rekurrerer til Vaabenmagten, hvis Dommen er gaaet ham imod.

Den komplette Afvæbning rummer imidlertid mindst to Farer, der er saa alvorlige, at de altid vil bevirke, at man maa stille sig reserveret overfor Afvæbningstanken:

1. Et afvæbnet Europa ligger aabent og forsvarsløst mod alle Fjender udenfor Europa og vil yderligere ægge og opfordre til saadanne Angreb. Som bekendt har i sin Tid Kejser Wilhelm fremstillet Europas og særlig Tysklands stærke Rustning som et nødvendigt Værn mod „den gule Fare“.

2. Afrustning yder langtfra nogen Garanti for Europafredens Bevarelse, idet en mindre, i Smug mobiliseret Hær ved et coup de main-Angreb kan give et erobringslystent Land, et magtstræbende Parti eller endog en enkelt forvoven Æventyrer en relativ stor Chance under disse Forhold.

Af disse Grunde bliver det næppe Afvæbningsforslagene, der vil kunne tænkes som Løsning.

Langt snarere vil Bestræbelserne sikkert gaa i Retning af en Reduktion af Rustningerne i alle europæiske Lande og Oprettelsen af en permanent europæisk Koncert med Forpligtelse for hver enkelt Stat til sammen med de andre at føre Krig mod den, der bryder Freden. Samtidig vil der sandsynligvis ogsaa under disse Forhold blive Brug for et fælles Raad, der kan behandle ethvert internationalt Problem, inden det bliver farligt.

Denne Tanke var allerede fremme paa Wienerkongressen i 1815, hvor den blev fremsat af *Castlereagh*, og er nu under Verdenskrigen — atter fra engelsk Side — blevet genoptaget af *Gilbert Murray*, der anser den for den naturlige Løsning, der maa kunne betrygge Europas varige Fred. Som Betingelser for Tankens Realisation opstiller han: 1. ingen overlagt Ydmygelse af nogen af de stridende Parter, 2. en drastisk og klar Løsning af alle de Problemer, der i sig bærer Spiren til en europæisk Krig, særlig de territoriale Problemer (Territoriet maa følge Nationaliteten) og 3. at den nationale Vækkelse i denne Krig ikke falder i Hænderne paa Militaristerne, thi da udvikles der en Atmosfære, i hvilken Demokraten er hjemløs.

Ser vi nærmere paa denne Ordning, da maa det staa enhver klart, at Garantierne for Fred her er saa magre, at de i Virkeligheden er lig Nul. Hele Garantien er nemlig i sidste Instans kun baseret paa den Traktat mellem Staterne, at de vil staa sammen mod Udbryderen, men at Traktater ikke er mere værd end det Stykke Papir, de er skrevet paa, har denne Krig vist. Heller ikke den eventuelle Voldgiftsdomstols Autoritet vil under denne Ordning, hvor de enkelte Lande opretholder deres Hære, kunne yde nogen Betyggelse i Henhold til, hvad ovenfor er gjort gældende.

Spørgsmaalet bliver nu: Er det ikke muligt at tænke sig en Ordning, der yder en saa godt som absolut Garanti mod noget Fredsbrud indenfor Europa, under hvilken dog Europa staa stærkt rustet mod enhver Fjende udenfor Verdensdelen, og som ikke er baseret paa de skrøbelige, let brydelige Alliancer eller Traktater?

Dette Maal maa utvivlsomt kunne naas alene gennem en *Internationalisering af Hærvæsenet*, dog af saa gennemgribende Art, at Staterne gaar ind paa, at *intet Land maa garnisonere egne Tropper indenfor Landets Grænser*. Ordningen skulde da være den, at den Hærstyrke, hvert Land i Forhold til sin Størrelse og finansielle Ydeevne uddannede, under Uddannelsesstiden regimentvis garnisoneredes i de forskellige andre Landes Garnisonsbyer, hvor Regimenterne da uddannedes og stod under Kommando af Befalingsmænd af vedkommende Regiments Nationalitet. Den overordnede Hærlædelse lagdes i Hænderne paa en Stab, sammensat af Officerer fra de forskellige Lande.

Forinden vi gaar nærmere ind paa de Vanskeligheder, der kan tænkes at klatte ved Ordningen, skal vi fremhæve de Fordele, denne formentlig byder.

Disse er:

1. Europa vil paa ethvert Tidspunkt raade over en kampdygtig Hær, saa stærk som Forholdene udenfor Europa i Øjeblikket maa kræve det.

2. Det vil være ganske umuligt for noget enkelt Land eller for nogen Koalition af Lande at bruge de i Landet eller Landene garnisonerede Tropper til Angreb paa et andet eller nogle andre Lande, idet det ikke lader sig gøre at føre Tropper af forskellige fremmede Nationaliteter og under Kommando af fremmede Officerer frem til Angreb. Heller ikke kan en eventuel tænkelig Overrumpling af Garnisonerne ved Mobilisering af det i Landet værende, tidligere uddannede Reservemandskab (mulig i Forbindelse med Skytteforeningsmedlemmer, Spejderkorps eller andre maskerede militære Korps) under Ledelse af Reservebefalingsmænd vel lade sig praktisere, idet befæstede Pladser, Vaabendepoter (navnlig Artilleriparker!) etc. er i Hænderne paa og bevogtede af de fremmede, i Landet garnisonerede Afdelinger. Den stærkt forgrenede Kontrol vil ogsaa i det hele vanskeliggøre al Slags Smug-Mobilisering i langt højere Grad, end hvis Landene havde afvæbnet.

3. Den i et Land forhaandenværende Militærstyrke lader sig umulig bruge af nogen enkelt Magtstræber eller Regering til at undertrykke frisindede politiske Bevægelser i Landet, medens paa den anden Side aabenlyst Oprør el. dsl. kan kues efter Ordre fra Hovedkvarteret.

4. Ordningen influerer ikke i nogen Henseende paa de enkelte interesserede Landes nationale, statsretslige eller indrepolitiske Forhold.

5. Internationalt Venskab og Forstaaelse vil fremhjælpes mægtig,

idet Tjenestetiden vil give Indblik i fremmede Sæder og Tankesæt og Kendskab til udenlandsk Sprog.

6. Voldgiftstanken vil under denne Ordning kunne naa sin fulde Udfoldelse, idet det enkelte Land i sin Impotens nødsages til at bøje sig for Rettens Kendelse, hvis Haandhævelse yderligere er sikret ved den stærke Militærbelægning i Landet.

Ser vi lidt næjere paa, hvad det er, der formentlig er Styrken ved Forslaget, da er det den Omstændighed, at den etablerede Tilstand ikke bestaar i Kraft af nogen Traktat, nogen Alliance, der kan brydes eller ophæves, naar en eller flere af de interesserede Parter ser deres Fordel i et saadant Brud. Selvfølgelig kan man nok sige, at Tilstanden ogsaa her etableres i Kraft af en Overenskomst mellem Staterne, men Forskellen, den store Forskel, er, at saasnart Overenskomsten her er sluttet, og den første Udveksling af Tropper har fundet Sted, er det intet mindre end en Umulighed for nogen Stat at bryde Overenskomsten, idet den enkelte Stat — med egne regulære Tropper ekspatrierede — mangler Magtmidler til at befri sig for den fremmede Besættelse, der repræsenterer Majoritetens Fordringer og Vilje indenfor Sammenslutningen.

Det er fristende, naar man mener, at den foreslaede Ordning kan betrygge Europafreden varigt, da til Sammenligning at se, hvad der i saa Henseende kan naas gennem Krigen. Det er gentagne Gange, navnlig fra engelsk Side, gjort gældende, at Krigen føres for at konsolidere Freden i Europa, ogsaa Freden for de smaa Lande. For at naa denne Fred maa Tysklands Militærmagt knuses, saa det ikke kan rejse sig igen, dets Fæstninger, dets Skibe skal ødelægges, ja der fables endogsaa om, at Krupps Fabriker skal sprænges i Luften. For at naa „Freden“ skal allsaa Menneskeliv, Værdier, Kulturskatte af højeste Betydning lægges øde under Skabelse af Had og Fortvivlelse. Og Spørgsmaalet bliver endda, om man naar „Europafreden“ ved Tysklands Ødelæggelse. Ingen tror det. Magtfordelingen i Europa er da blot bleven en anden, og den nye Magtgruppering vil sikkert, ligesom vi saa det efter den første Balkan-krig, give Anledning til en ny Krig i Europa.

Som Modsetning hertil staar en Fredsslutning paa Grundlag af det fremsatte Forslag. For at konsolidere Freden er ingen af de nævnte Værdiødelæggelser nødvendige. De Kruppske Værker bliver liggende som en af Europas *kontrollerede* Vaabenfabriker, hvorfra Vaabnene tages, hvis de der leveres bedst og billigst, Flaaden bibeholdes som en Del af Europas Søforsvar, og Ordningen udelukker eo ipso Dannelsen af nye Magtgrupperinger og heraf resulterende Krige.

Betingelserne for, at dette Forslag, der selvfølgelig forudsætter endog meget betydelige *Reduktioner af Rustningerne* i Europa, nogensinde skulde kunne blive til Virkelighed eller blot taget op til Drøftelse, er:

1. at alle*) Europas Stater inderligt og for fuldt Alvor ønsker Fred indbyrdes og en varig Fred. Selvfølgelig maa Ønsket om indbyrdes Fred hos Folkene være saa levende og bevidst, at de kan resignere og se bort fra Erobringstanker, Udvidelsesdrifter eller Revancheplaner, for at de overhovedet skulde kunne gaa ind paa at lade sig binde i uoverskuelig Tid. Er det sandt, hvad man nu søger at gøre gældende, at Krigen føres for Fredens Skyld, eller at Rustningerne kun har været iværksatte, fordi den ene europæiske Nation frygtede den anden og maatte staa kampberedt for at værgede de kulturelle og materielle Goder, som Naboen kunde mistænkes at misunde og ved Lejlighed fravriste den, ja, da havde Forslaget maaske ingenlunde daarlige Udsigter for at fange Ørenlyd. Bunder Krigen derimod i sidste Instans i Racernes Rovdyrslinker og Erobringsdrifter eller paa Underkuelseslyster, der for de store Nationers Vedkommende maaske fortrinsvis skyldes en ejendommelig, dybt rodfæstet Tro paa egen Kulturs Supremati, en Tro saa stærk, at den i Lighed med tidligere Tidens Religionsfanatisme ikke viger tilbage for Propaganda ved Vaabenmagt — Følelser, som vi fra de smaa Lande ikke forstaar, og som vi staar ganske fremmede overfor — ja, da er Vejen lang, hvis den overhovedet nogensinde naas til Ende. Men da er den ogsaa ufarbar for enhver anden Fredstanke og ethvert andet Fredsprojekt.

2. At Landegrænserne omkreser Nationaliteterne, saa de evige nationale Rivninger kunde bringes til Ro, og

3. at den nu rasende Krig kunde sluttet saa tidligt og heldigt, at

*) Det er klart efter Forslagets Konstitution, at Enighed mellem *alle* Europas Stater ikke er en *conditio sine qua non* for dets Realisation. Man kunde f. Eks. godt tænke sig en enkelt europæisk Stat staaende udenfor og de øvrige Staters indbyrdes Fred og Forsvarsberedskab konsolideret gennem den foreslaede Ordning. Ogsaa herved viser nærværende Forslag sig Afvæbningsforslagene overlegent, idet disse sidste som en uomgængelig Nødvendighed maa forudsætte mindst alle europæiske Staters Tilslutning, hvad selv de mest optimistiske Tilhængere af Afvæbningstanken vel næppe tør regne med i nærmeste Fremtid. Endelig skal gøres opmærksom paa, at Forslaget ogsaa yder Garanti mod, at nogen af de i fælles Forsvarsberedskab staaende Stater i det afgørende Øjeblik kan „springe fra“

ingen Magt blev nedværdiget eller følte sig overvunden, saa den behøvede at nære Had eller Revanchetanker.

Vender vi os nu til de Indvendinger, der sikkert vil møde Forslaget, og de Vanskeligheder, det kan foraarsage, da bliver selvfølgelig det første Spørgsmaal: Lader en saadan Ordning sig praktisk gennemføre?

Et Forslag, som det her nævnte, var i 1815 praktisk uigennemførligt; med de moderne Kommunikationsmidler maa selve Disloceringen af Soldaterne rundt i Europa med Lethed kunne iværksættes. Det vilde være vanskeligt at forstaa, hvorfor de Rekrutter, vi herhjemme sender til Viborg, Næstved eller Helsingør, ikke ligesaagodt skulde kunne sendes til f. Eks. Breslau, Turin eller Verdun, naar disse Steder i Forvejen var bestemte til Garnisonsbyer for danske Regimenter. Heller ikke Ordningen af Gageringsforhold, Forplejnings- og Sanitetsvæsen synes at kunne give Anledning til Vanskeligheder af nævneværdig Betydning.*)

En Modstand mod Forslaget vil sikkert blive rejst af Befalingsmændene, der vil blive henviste til at leve deres Liv i Udlandet i Lighed med Ambassadører, Legationsmedlemmer el. lign. Betydelig forhøjede Lønninger, der med Lethed kan iværksættes under Hærbudgetternes enorme Reduktion, vil dog altid kunne sikre Standen tilstrækkelig Tilgang af udmærkede Elementer.

En større Vanskelighed, navnlig i den første Tid efter en Krig, der har gjort mange store Nationer til indbyrdes Fjender, vil sikkert øjnes deri, at de garnisonerede Tropper vil kunne opvække Befolkningens Uvilje eller endog Had. Nogen virkelig Anstødssten mod Forslaget kan dette dog næppe blive. Et er at have fremmede Tropper i Landet som Fjende, et andet at have dem under disse Forhold, og den Forestilling vil utvivlsomt meget hurtigt udvikle sig, at de fremmede Soldater er Europas Hær og derfor bør mødes med Tillid og Velvilje. Bedst vilde det selvfølgelig være, om Freden kunde sluttet saa betids, at der endnu fandtes neutrale europæiske Stater, hvis Rekrutter da kunde garnisoneres paa de vanskeligste Steder, og hvis Garnisonsbyer omvendt, ihvert Fald nogle Aar, fortrinsvis kunde huse de tidligere krigsførende Magters Soldater.

Et Spørgsmaal, de fleste sikkert vil stille sig, er dette: Kan ikke en Ordning, som den her tænkte, udslette Nationaliteterne? Vil de enkelte Landes Befolkninger kunne vedblive at føle sig som nationale Enheder, naar Landets værnepligtige Ungdom spredes rundt i Europas forskellige Lande? Svaret maa sikkert blive, at nogen Fare for Nationaliteternes fortsatte Bestaaen og Udvikling rummer den her foreslaede Ordning ikke ndover, hvad der rummes i enhver Forøgelse af det internationale Samkvem. Nutidens Kommunikationsmidler udsletter langsomt, men sikkert mange nationale Ejendommeligheder og gør Folkene mere kosmopolitiske, og i samme Retning vil selvfølgelig ogsaa en Ordning, som den foreslaede, virke i Aarenes Løb. Men alt det dybeste, det egentlige i Nationaliteten, der bunder i Sprog, Karakterejendommeligheder og Moralbegreber, vil utvivlsomt bestaa uanfægtet eller vil — ihvert Fald for de smaa Nationers Vedkommende — maaske endog udvikle og præge sig kraftigere under Fredens Garanti. Paa dette Punkt, det for Forslaget allervanskeligste, vil dog nok Mening komme til at staa mod Mening, idet meget vil være en Følelæssag. Allerede den Modtagelse, et Forslag som dette vil faa, vil afhænge af, om og hvormed der i Europa føles internationalt. I sidste Instans vil Forslagets Skæbne dog ikke komme til at bero paa Følelser eller Sympatier, men udelukkende paa, om den Erkendelse, at der ved denne Ordning bydes en reel og varig Fredsgaranti, bedre end ved noget andet Forslag, vinder Indpas.

Et Par Forhold af stor Betydning, og hvis Ordning utvivlsomt vil synes at frembyde adskillige Vanskeligheder, skal sluttelig kort berøres her. Det drejer sig om Søforsvaret og om Kolonialspørgsmaalet.

Hvad Søforsvaret angaar, da kunde man under en Ordning af det europæiske Landforsvar som den omtalte tænke sig dette ordnet paa den Maade, at der skabtes en „europæisk Flaade“, hvortil alle Nationer bidrog

*) Kaptajn af Generalstaben S. Kyhl, hvem jeg har raadspurgt som Sagkyndig, og som har vist mig den Velvilje at gennemløse Manuskriptet, har besvaret Spørgsmaalet: om en Ordning, som den foreslaede, lod sig praktisere, paa flg. Maade:

„Jeg kan ikke se, at militær-tekniske Hindringer af nogen Art kan være tilstede ved en Ordning, som foreslaet. Det hele er ikke andet, end hvad der alt længe har fundet Sted flere Steder, f. Eks. i Østrig. Ordningen vil i Virkeligheden kun være en Afvigelse fra det almindelig fulgte territoriale Rekruterings-system, hvorefter hver Afdeling eller større Enhed faar sine Værnepligtige fra en Rayon, indenfor hvilken Garnisonsstederne ligger. Dette System er iøvrigt intet Sted helt konsekvent gennemført, f. Eks. har Gardetropper og særlige tekniske Troppetædelinger oftest meget store Rekruteringsomraader, strækkende sig over flere Provinser eller endog over hele Landet.

Den eneste Grund, der kan tale mod Ordningen, er, at den forbaader en Mobilisering i betydelig Grad; men dette kan jo ikke spille nogen Rolle, naar Ordningen i sig selv — navnlig derved, at den omfatter hele Europa — udelukker pludseligt Overfald af afgørende Karakter.“

med Penge og Mandskab. En saadan Ordning vilde selvfølgelig give den bedste Ligestilling og yde den bedste Betyggelse, men nogen Fare eller Vanskelighed vil Flaadespørgsmaalet overhovedet næppe berede, idet Troppebelægningen i Landene — og navnlig i de Havnebyer, der tjener til Flaadebasis — altid vil være en Garanti mod, at en enkelt Nation kunde fristes til at benytte sin Del af det samlede Flaadekontingent mod noget andet Land.

Kolonispørgsmaalene, der vel nok rummer det meste Fængstof til Uroligheder og Krige, vil altid berede ethvert Fredsforslag de største Vanskeligheder. At koloniale Tvistemaal imidlertid vil kunne løses uden Blodsudgydelse, har Marokkoaffæren i 1911 belært os om, og dette Tilfælde bør derfor tages som et godt Fremtidsvarsel for Voldgiftsafgørelser ogsaa af disse Spørgsmaal. Noget nærmere Udkast til Ordningen af Forholdene i Kolonierne under den foreslaaede europæiske Tilstand udover Moderlandets Ret til det strengt nødvendige Antal Kolonitropper til Ordenens Opretholdelse, skal ikke gives. Det vil være indlysende, at Moderlandets Stilling som Gidsel vil yde en Betyggelse saa god, som antagelig kan faas, for en Bilæggelse af koloniale Grænsetvistemaal o. dsl. ved Voldgift. Skulde en yderligere Betyggelse synes nødvendig, kunde maaske ogsaa her blandede Afdelinger komme i Betragtning.

* * *

Da den, der paa nærværende Tidspunkt begynder at diskutere Mulighederne og Garantierne for Fred, utvivlsomt vil synes de fleste at balancere betænkelig nær ved det fantastiske, maaske endog det latterlige, kan det føles ønskeligt til Slut i faa Ord at klargøre eget Syn paa Krig og Fred.

Den, der for Tiden taler om Fred, raaber sikkert endnu for døve Øren i Europa, hvis Folk næsten alle er under Indflydelse af en sjælelig Besættelse. Anderledes end som en Slags Massesuggestion, en Chorea major, kan man nemlig ikke forklare sig den Krigsraabes, der som en Epidem bredte sig ud over Landene i Begyndelsen af August 1914 og forvirrede Hjerne og Begreber selv hos de klogeste. Men Epidemierne, baade de aandelige og legemlige, har deres Tid; før eller senere vil det nogterne Syn paa Krig, dens Absurditet, dens Brutalitet vinde Overtaget. Da vil Fredsarbejdets Tid være inde.

Uden Tvivl vil vi da atter i første Række træffe de Lyrikere, der tror, at Krig kan udryddes af Jordens Overflade ved, at Krigens Aarsager fjernes. Den ene vil mene, at Irreligiøsitet er Aarsagen til Krig; naar Menneskene bliver virkelig troende Kristne, vil Krig være udelukket. Den anden ser Skylden i mangelfuld „Kultur“, den tredje i Toldgrænser og forfægter, at Frihandel vil være Helsebod o. s. v. Hvis Krig var ligesaa simpel som Tyfus eller Kolera, kunde Ræsonnementet være rigtigt nok; i disse Tilfælde, hvor man kender den enkelte specifikke Aarsag til Syg-

dommen og Bakteriens Overførelsesmaader, kan Sygdommens Udbredelse hindres. Krig derimod har ikke én enkelt specifik Aarsag, men tusinde forskellige, og selv om vi søger at uskadeliggøre de 999, har vi dog maaske glemt den Mistelten, der udskudt i Verden atter vil bringe Død og Ulykke efter sig.

Det Verdensdrama, der udspilles nu i det 20de Aarhundrede, maa have belært os om, at hverken Kristendom eller Kultur formaar at hindre Krig, der, naar Anledning gives, kan udløses som en Fællesreaktion ved nogle faas Suggestion af Masserne, hvis enkelte Individuer i Kraft af den hvert Menneske iboende Egoisme permanent er ladede med Ufordragelighed, og som en Følge deraf er lette at bringe i Drift. Alle Forestillinger om at kunne komme Krig tillivs ved Bortfjernelse af Krigens Aarsager eller ved Forbedring eller Forandringer af Menneskenaturen maa derfor paa Forhaand stemples som utopiske.

Skal man nogensinde kunne naa Maalet, den blodige Krigs Afskaffelse, da kan det sikkert kun ske ved at berøve Folkene *Eenen* til at kunne føre Krig indbyrdes, og i saa Henseende bliver der praktisk set kun ét at gribe fat i: Vaabnene. Man kan tage dem fra Folkene, eller man kan sørge for, at de ikke kan gøre Ulykker med dem eller bruge dem uden under ganske særlige Forhold. Det første Alternativ, Afrustning, hvorm hidtil alt har samlet sig, kan umulig bringe Løsningen af Grunde, der ovenfor er fremsatte, men som ikke ofte nok kan gentages: at Afrustning er uigennemførlig i tilstrækkeligt Omfang blandt Jordens Folkeslag, og at Fredsgarantien i afrusted Lande er den daarligst mulige.

Hvorledes Sagen end vendes og drejes, kommer man sikkert ikke udenom den Bismarck'ske Doktrin: „Ingen Fred uden en væbnet“. Men Afbalanceringen, som Bismarck saa i Stormagternes nogenlunde jævnbrydige Rustninger, og som er bristet ved Alliancerne, maa sikres paa anden Vis, f. Eks. — som i det her fremsatte Forslag — ved en saa gennemgribende Ompostering og Baandlæggelse af Midlerne, at det bliver meget vanskeligt, maaske umuligt for den enkelte med kort Varsel at mobilisere en tilstrækkelig stor Del af disse. Som et Bidrag til Fredsdiskussionen paa anden Basis end den sædvanlige har jeg da ment det rigtigt at fremsætte ovennævnte Forslag.

Som tidligere fremhævet bliver dog Betingelsen for enhver Fredstankes Realisation, at den Trang til at leve og virke i Fred, som sikkert hvert ikke-opfanatiseret, civiliseret Menneske dybest inde nærer, maa vokse til en stærk og fælles *Fredsvilje*. Om en saadan kan skabes, maa Fremtiden vise. Det maa blive en *Folkevilje*, rettet mod Nationalisme, Imperialisme og udspillede diplomatiske Systemer. Hvis Krig kan virke herhen til, er den ikke kæmpet forgæves. Den maa da ses som den store, forfærdelige Revolution, der var nødvendig til Folkenes Frigørelse i Europa og til Sejr for Folkeparlamentarismen, der ene kan bære Fredssagen frem, den Sag, der, ofte miskendt tidligere, nu maa blive de europæiske Folks Livssag, til hvis Løsning alle gode Lag i Folkene maa forene sig.

O. S. J. J.

Hertil knytter vi Udtalelser af:

Professor Dr. phil. Fr. Weis:

SOM Forfatteren til ovenstaaende Forslag tror jeg, at den største og vigtigste Opgave, der vil foreligge for Menneskeheden, naar denne Krig er endt, vil være at finde Vejen og Midlerne til at skabe en varig, betrygget Fredstilstand paa Jorden, og at det her som første Betingelse for, at dette Maal kan naas, gælder, at der overalt vil være til Stede »en stor og fælles *Fredsvilje*, en *Folkevilje*, rettet mod Nationalisme, Imperialisme og udspillede diplomatiske Systemer« — der har været blandt de vigtigste direkte eller indirekte Aarsager til Verdenskrigen.

At baade denne Erkendelse og denne Vilje til Fred vil forefindes og holde sig levende blandt Folkene — som sikkert i lange, lange Tider vil skælve af Frygt for at vende tilbage til lignende Rædsler, som denne Krig har bragt over dem — tror jeg ligeledes, og jeg støtter denne Tro bl. a. paa følgende Udtalelse af den tyske Rigskansler, v. *Bethmann-Hollweg*, i Rigsdagens Hovedudvalg den 9. November f. A.:

»Naar ved og efter Krigens Afslutning dens frygtelige Ødelæggelser af Liv og Gods først fuldtud kommer til Verdens Bevidsthed, saa vil der gennem hele Menneskeheden gaa et Skrig efter fredelige Aftaler og Forstaelse,

der, saavidt det overhovedet ligger i menneskelig Magt, kan forhindre Gentagelser af en saa uhyre Katastrofe. Dette Skrig vil være saa stort, saa berettiget, at det *maa* føre til et Resultat.«

Og naar Kravet herom ogsaa har kunnet rejses med saa stor Styrke fra neutrale Folk, der som det nordamerikanske vel næppe en Gang kan siges at have lidt under Krig, saa vil det lyde med mangedoblet Styrke fra de krigsførende, naar de først faar Lov til at tale frit.

Hvad skulde da kunne hindre Menneskeheden i at etablere samme *internationale* Tilstande som de *intranationale*, der nu allerede gennem Aarhundreder har sikret Freden indenfor en Række enkelte Stater, hvor der tidligere ogsaa stadigt førtes Krige mellem mindre Enheder? Eksisterer Viljen for Alvor, findes ogsaa nok Vejen.

Hvis Krig, da ender med en blot nogenlunde retfærdig og klog Fred, vil Faren for Udbruddet af en ny Krig i Europa være forsvindende i en lang Aarrække, ikke blot fordi Folkene og Regeringerne af instinktiv Rædsel for en Gentagelse vil søge alle andre Midler end Vaabnene til Udjævnning af opstaaede Stridigheder, men ogsaa, fordi der næppe vilde gives nogen ansvarlig Regeringsmagt, som vilde vove endnu en Gang at forandle en Verdenskatastrofe som den nuværende. De fortvivlede økonomiske Forhold i Europas Sta-

ter vil dertil ogsaa lægge en forsvarlig Dæmper paa eventuelle Krigstilbøjeligheder.

Muligvis og forhaabentlig vil da ogsaa en international Hær til Sikring af den varige Fred blive overflødig — forudsat at ikke blot Europas men ogsaa den øvrige Verdens Stater gik med ind i en almindelig Fredsliga, hvorm ledende Statsmænd i det sidste Aar Gang paa Gang har talt. Hertil har jo ogsaa allerede Nordamerika med al mulig Tydelighed erklæret sig rede, og man har gode Grunde til at antage, at ogsaa Asiens Stormagt, Japan, af humane og Klogskabs-Hensyn vil gaa med.

De, der profeterer om fremtidige Krige, og som af denne Krig har uddraget bl. a. den Lære, at Mennesket, trods al Kultur, dog er vedblevet at være et vildt og kamplystent Dyr — de glemmer eller overser rent, at netop denne Krig har vendt op og ned paa næsten alt muligt, bl. a. ogsaa paa Begreberne om Krig selv. Denne er bleven berøvet al sin Romantik og forvandlet til et Spøgelse af den uhyggeligste Art, som man næppe mere vil kunne faa Bornene og den opvoksende Ungdom til at begejstres for, og som filmed har vist sig at være en overordentlig daarlig Forretning. De overser da ogsaa, at man i Fremtiden vil komme til at regne med helt andre Statsformer end de hidtil eksisterende, under hvilke Begreber som Nationalisme og Imperialisme ogsaa vil have mistet deres Værdi og Nimbus. Og de Farer for Krige, der bl. a. har ført

til denne, maa derfor kunne og vil sikkert blive fjernede, dels gennem Fredsslutningen — for saa vidt denne bliver et Udtryk for, hvad Statsmændene erklærer for deres vigtigste Krigsmaal: at sikre en virkelig, varig Fred — dels gennem de Forskydninger i Magtfordelingen indenfor de enkelte Stater, der er saa vel forberedte og vidt fremskredne under Krigen i alle krigsførende Stater og nu allerede begynder at give sig mere iøjnefaldende Udslag gennem Revolutioner, »Nyorienteringer« o. l., der som en vældig, uimodstaaelig, demokratisk Bølge vil skylle det gamle Overklasseherredømme og Kapitalistvælde, som alene havde Fordele af Krige, bort.

Forud for alle andre Foranstaltninger — bl. a. ogsaa for eventuelt at give en international Militærmagt en raison d'être — maa da gaa Oprettelsen af internationale Retsfaktorer med virkelig Competence, foreløbig baseret derpaa, at alle Stater forpligter sig til at lade alle Stridsspørgsmaal afgøre ad Forhandlingens eller Retsprocedurans Vej. Og deraf vil da for eller senere som naturlig Konsekvens følge almindelig Afvæbning, hvortil det første afgørende Skridt vil blive den omfattende Reduktion af Rustningerne, som de krigsførendes miserable økonomiske Tilstand efter Krigen med Nødvendighed straks vil fremtvinge. Heri vil forhaabentlig da ogsaa baade Østens og Vestens Stater deltage — af flere Grunde, som der ikke her vil være Plads til nærmere at udrede, men bl. a. fordi deres Folk har haft Lejlighed til at drage samme Lære af Krigen som Europas: at denne i bedste Fald kun er til Fordel for den herskende Overklasse. Og skulde de ikke straks indse dette, vil den internationale Tankeudveksling, som ingen kunstig Statsgrænse kan hindre, sikkert snart belære dem derom.

Skulde imidlertid saa kraftige Midler som en international Militærmagt vise sig at være nødvendig i den første Tid efter Freden, bl. a. for at garantere Gennemførelsen af saadanne Foranstaltninger, der skal hindre Krigens Genopblussen, saa fortjener *Dr. Jersilds* Forslag den alvorligste Overvejelse og Opmærksomhed. F. Eks. vilde Godkendelsen deraf fra de forskellige Magters Side paa den mest effektive Maade kunne sikre dem mod Mistanken om, at nogen af dem skulde kunne blot pønse paa atter ved en given Lejlighed at gribe til Vaaben mod en anden Stat.

At Tanken er fremmedartet og maaske vanskelig at forlige med den hidtil gængse Opfattelse af Hærene som noget særlig nationalt, vil efter min Mening ikke være den vægtigste Indvending mod den. Ti Menneskeheden vil blive tvungen til for enhver Pris at finde Midler til at forhindre fremtidige Krige og sikre en virkelig varig Fred. Langt snarere kunde det maaske blive en Fare for Freden at have en fremmed Hær i et da allerede praktisk talt afvæbnet Land, fordi den i et givet Øjeblik — eventuelt efter en hemmelig Aftale med sit Hjemlands Regering — skulde kunne falde paa at misbruge sin Magt der, hvor den var garnisoneret. Og med selve Hæren vilde let overføres Traditioner af farlig Art, der vanskeligt vilde kunne forliges med en nyere Tids Opfattelser af Krig og Militærvæsen overhovedet. Jeg er ikke sikker paa, at saadanne fremmede Garnisoner just vilde være velkomne blandt eller have let ved at komme i et tilfredsstillende Forhold til andre Befolkninger. Og en Række andre Indvendinger kunde rejses mod Planen, hvis Fordele Forslagsstilleren saa udmærket har gjort Rede for.

Men naar jeg ikke destomindre med ubetinget Glæde kan hilse Fremkomsten af et saadant Forslag, saa er det, fordi der bag det ligger — som det klart udtrykkes i Motiveringen — en fast Overbevisning om, at Menneskeheden nu maa se at finde Midler til virkelig at sikre Freden paa Jorden, og fordi en Mand som Forslagsstilleren, der ellers ikke plejer at søge Offentligheden, hermed ogsaa melder sig som en af de mange, der sikkert vil følge efter for med al deres Evne og Vilje at være med til at arbejde paa Løsningen af denne den største Opgave, der nogensinde har været stillet Menneskene.

F. Weis.

Professor Dr. med. Karl Petré:

REDAKTIONEN av Illustreret Tidende har satt mig i tillfälle att taga del av ett förslag av Dr. Jersild, huru det för framtiden skulle kunna skapas fredsgarantier. Med stort intresse har jag studerat detta förslag, och så långt min förmåga går att bedöma saken, synes det mig mycket väl värdt att bliva föremål för en vidare diskussion.

Den tanke, som framför allt måste stå klart för oss, när vi ställas inför ett vilket som helst förslag för den framtida politiska ordningen i världen, är den, att vad vi havt, som fört oss till detta allt jämt över nya kulturvärden fortskridande och förödande jordskred, detta är en otillfredsställande ordning. En drift av samma okufliga styrka, som den, vilken människoandan särskildt under det senaste sekel utvecklat vid sitt arbete att studera naturens krafter och egenskaper samt att utnyttja dessa kunskaper för att till sin tjänst begagna naturens krafter, den måste och leda och behärska människan i hennes strävan att nå till en annan politisk världsordning än den, som gjort bankrutt, då den släppt över världen den till sitt omfång mest omfattande förstörelse, vilken mänsklighetens historia vet förtälja om. Därvid skall vår utgångspunkt vara: detta vilja vi bort ifrån. Här skall vår vilja vara okuflig, som den kan och bör bliva inför en uppgift, så hög och stor, som den någonsin mött människan, och där dessutom människokärlekens lidelse och kritikens prövande skärpa kunna förenas utan slitningar sig emellan för att i samma strömfåra föra utvecklingens flod.

Annå ett steg synes det mig, att man kunde ena sig. Mänsklighetens historia innebär, att samhörighetens ringar, som förbindar oss människor sines emellan, ständigt vidgat sig och i huvudsaklig överensstämmelse härmed, har den politiska organisations ringar vidgat sig, kommit att hvar för sig innesluta allt större områden. Nu har kommunikationsmedlens utveckling fogat samhörighetens ring människorna emellan orubbligt fast kring hela jordens rund, och efter våra dagars fruktansvärda lärdom av ett världskrigs innebörd måste vi komma till slutsatsen, att en politisk organisation är nödvändig, vilken sträcker sig vida längre än de hittillsvarande, det må nu bliva Europa eller ännu mera av världen, som den kommer att omfatta. Så måste vårt mål bliva någon form av internationell organisation, som låter de nuvarande staterne frånträda något av den fulla suveräniteten, vilken våra dagars erfarenhet lärt oss vara en alltför dyrbar klädnad för folken, kräfvande alltför fruktansvärda blodoffer.

Med denna bakgrund för mitt allmänna betraktelsesät av dessa problem är det naturligt, att jag med glädje hälsar framställandet av Dr. Jersilds förslag, vilket synes mig väl värdt att diskuteras som en bland de olika möjligheter, vilka behöva prövas.

Lund, den 15. Mars 1917.

Karl Petré

Ingenjör Alex. Foss:

SAALÆNGE en Plan eller en Opfindelse har den salmindelige Idees Form, kan det undertiden være vanskeligt at erkende Svaghederne, men naar Planen eller Ideen skal virkeliggøres, kommer de uvægerlig for Dagen. Hvis man derfor paa Forhaand vil underkaste Ideen den bedst mulige Prove, vil det være klogt at tænke sig den bragt til Udforelse i sine Enkeltheder. I det foreliggende Tilfælde vil en detailleret Plan, omfattende Organisationen i alle dens Enkeltheder, Antallet af Tropper, Maaden hvorpaa de rekruteres, og Maaden hvorpaa de anbringes saavel i Europa som i Kolonierne, efter mit Skøn hurtigt afsløre en Række meget vanskelige Problemer. At drage enkelte af disse frem vil næppe nytte, da en enkelt Vanskelighed tilsyneladende let kan fejles bort med et Modforslag. Det er imidlertid min Overbevisning, at en saadan nærmere Udarbejdelse af Planen hurtig vil vise, at den ikke vil fore til Maalet. Den tilstræber en Enhed paa det afgørende Punkt, nemlig af Magten, medens Enkeltstaterne iøvrigt i alle andre Henseender skulde være uafhængige af hinanden.

Planens logiske Konsekvens er en enkelt Verdensstat. Kan man eller vil man ikke drage denne Konsekvens, vil det dog næppe være muligt ad en Omvej at narre Folkene ind under den udtænkte Enhedsmagt. Det er min Overbevisning, at Planen derfor er teknisk uigennemførlig.

Men selv om man ved sindrige Kombinationer skulde kunne paavise, at en Ordning, der svarer til Forfatterens Maal, var mulig, saa anser jeg det dog for orkesløst at ville forfølge Planen, fordi den i bedste Tilfælde vil være en Utopi, d. v. s. en Plan, som for Tiden ikke har mindste Udsigt til at blive realiseret, fordi de kæmpende Nationer mindst af alt vil reducere sig til militær Magtesløshed. Det er for mig en Misforstaaelse at tro, at de Kræfter, der fører til Krigen, kæmper for Freden. Deres Maal er jo Magten; jo mere Blod, jo flere Lidelser og jo flere Værdier, der ofres for dette Maal, desto mindre Udsigt synes der mig at være til, at det kæmpende Europa for Alvor skulde tilægge sig Fredstanken.

Historisk set har kun een stor Nation virkeliggjort Fredstanken, nemlig Kina. Kina har gennem en lang Række Aarhundreder levet under Afvæbning, Centralmagt og i Fred. Fra kinesisk Synspunkt er de Hvide Krigsbarbarer, fra de Hvides Synspunkt er Kina et Fredsbarbari.

At den hvide Race gennem den nuværende kæmpemæssige Kraftudfoldelse paa Grund af den Nød, den Elendighed og de Lidelser, der følger i Krigens Spor, skulde bringes til at ændre sin hele nedarvede Opfattelse af Krigsproblemet, synes mig fuldkommen usandsynligt.

For Krigen brød ud, mente mange, at den hvide Race var svækket ved Vellevnet og Feminisme. Krigen har vist os et helt andet Billede, som meget mere vender Tankerne mod Racens tidligere Historie.

Dr. Jersilds Plan er i mine Øjne ikke alene en Utopi, den er tilmed i Strid med den hvide Races Grundegenskaber, hvis Avers peger mod Kristendommen, medens dens Revers fører til Krigen.

Alex. Foss

Professor Dr. phil. Otto Jespersen:

DEN nuværende europæiske situation er så fortvivlende, at det intet under er, at mange hjerter rundt om i landene er travlt beskæftigede med at udtænke midler for i fremtiden at forhindre eller dog vanskeliggøre en gentagelse af en krig som den nuværende. Ethvert alvorligt forsøg på at udfinde midler mod krige bør hilses med glæde og underkastes den omhyggeligste drøftelse. Dette gælder i ualmindelig grad dr. med. Jersilds forslag, der strax virker forbløffende ved sin nyhed, men som vinder ved nærmere eftertanke. Det er ikke, og gir sig ikke ud for at være et universal middel mod krigssygen, men vil sikkert, hvis det praktiseres, virke i høj grad dæmpende på evnen til at fremtvinge krig — og er ikke allerede dæved meget vundet? I det år, siden dr. Jersild første Gang var så elskværdig at gøre mig bekendt med sin tanke, har den interesseret og optaget mig mere og mere, og jeg kan kun varmt anbefale den til velvillig og grundig overvejelse.

Otto Jespersen

Professor Dr. polit. L. V. Birch:

VIRKELIGGØRELSEN af Dr. Jersilds Tanke synes mig ikke uden Fare i alt Fald for de smaa Nationer; fremmed Garnison bliver meget let til en Okkupations Armé. Tilmed vil en fremmed Garnison ofte blive en farlig Støtte for en uretfærdig eller ulovlig Regering; mon den russiske Revolution kunde være gennemført, hvis Rusland havde haft en tysk Garnison, der uden Forstaaelse af Folkets Sprog eller Tankesæt blot havde »opretholdt Ordenen«? Hvorfor tror man, at Habsburgerne i de østrigske Kronlande netop har ført den Politik med fremmed Garnisonering? Jeg foretrækker Krig frem for national eller social Undertrykkelse, fordi Død nu engang er et mindre Onde end Uretten.

Hvis Dr. Jersild havde læst sin Kollega Dr. Nordentoft's fortræffelige Bog om »Fredssagen«,

vilde han næppe have stillet sig saa afvisende overfor Tanken om, at man skal og kan vende sig mod Aarsagerne til en Sygdom, in casu Krigen, og saaledes indskrænke disse Aarsagers Følge, Krigen. Men jeg tror mere paa en *Ændring i Sindene* end paa foreløbige Planer om Verdensfred: Jeg har talt med mange Officerer fra begge de krigsførende Lejre og har hos dem opdaget, at Erfaringen har fremelsket et civilt Sindelag, som vi ikke kender hos de neutrale Officerer. Men en større Uvilje mod Krigen findes hos Soldaterne; en fremmed Officer karakteriserede for ikke lang Tid siden Soldaten saaledes: Han er blevet en Maskine, fatalistisk, ene tænkende paa Øjeblikket — Mad, og at dække sig, — ligegyldig for Krigens Resultat, Statens Gloire eller Nederlag. Jernkors og Victoriakors uddeles stadig, oftest uden at være fortjente, blot for uden for Hæren at holde Illusionen vedlige. Varer Krigen blot fire Maaneder endnu, kan de Soldater tælles, der har et personligt Æresbegreb om Mod eller sligt. Han tror ikke paa sin Foresattes eller Publikums Ord; selv det, at han er ligegyldig overfor Døden, er ikke Modets, men blot Opgivelsens og Fatalismens Tegn.

Men et menigt Folk, der ikke længer tror paa alt det, vi andre siger, og som er ligeglade overfor Døden, og for hvem Livet taber sin Mening, og som forgæves spørger sig selv: hvorfor, det er som en Elefant, der har taget Maal af sin Vogters Vægt. Det er ikke Europa's nuværende Magthavere, der vil sætte Fremtidsmaalet; der vil hælde meget, blot ikke det, vi ventte, ogsaa med Hensyn til Militærorganisation.

Det er denne Sindenes Revolution i de krigsførende Lande, foruden det, at de fleste yngre Kaldsofficerer er dræbte, som giver mig Haab om, at det nuværende Hærsystem overalt vil blive afløst af det schweitziske Militærsystem, hvor Folket i Vaaben vedbliver at være Folket og ikke »die Kerls«.

Først naar det store Flertal af Officerer overalt bliver det, som det *nu* under Nødvendighedens Pisk er blevet i de krigsførende Hære, naar altsaa Mænd af civilt Kald, hvis Hjerte ligger i Fredstilstandens Opretholdelse og som føler sig som Borgere, afløser den Prætorianergarde af Kaldsofficerer, for hvem Krigen trods alt er Eksistensgrund, Maal og Chance, er der Mulighed for en Reduktion af Krigsforberedelserne og disses Følge. —

Dr. L. P. Birck

Professor Dr. phil. Kr. Nyrop:

DET forekommer mig givet, at naar engang denne forfærdelige Krig er forbi, maa alle retskafne Mennesker i alle Lande arbejde sammen med det ene Maal for Øje i videst muligt Omfang at forsøge paa at læge de Saar, Krigen har slaaet. Skal det lykkes igen at knytte de internationale Baand i Videnskab, Lovgivning, Handel, Politik o. s. v., maa alle være med. Hver enkelt maa paa sit Omraade, det være lille eller stort, yde sin personlige Indsats.

Men alt, hvad god Vilje og ihærdigt Arbejde kan udrette, vil næppe faa videre Betydning, hvis man ikke først og fremmest fører Krig mod Krigen. Det maa gøres umuligt, at Krigens Uhyre nogensinde mere slippes løs mellem civiliserede Lande. Selv de ivrigste Forherligere af Krigen maa dog nu efter halvtredje Aars vanvittige Rædsler have faaet Øjnene op for, at en saadan Krig er Forbrydelsens Forbrydelse. Det gælder derfor om at finde paa Midler, der kan forhindre en Gen-tagelse.

Rent principielt bør man derfor stille sig sympatisk overfor ethvert Forslag, der gaar ud paa at skabe Midler til at umuliggøre Krigen. Da jeg i sin Tid lærte Dr. Jersilds Forslag at kende, overraskede det mig ved sin Originalitet og tilsyneladende store Sæmpelhed. Om det lader sig gennemføre, kan jeg ikke have nogen virkelig begrundet Mening om; det berører en Mængde praktiske Forhold, som jeg ikke kan overse og kun kender lidet til. Forslaget vil muligvis forekomme mange at være ret utopisk, og for mit Vedkommende tror jeg, at selve Kaserneringen i de fremmede Lande

vil kunne frembyde flere Vanskeligheder end de af Dr. Jersild antydede. Men er der ikke i vore Dage blevet gennemført mange Ting, som man i tidligere Tid vilde stemple som Utopier? Kommer man overhovedet nogen Vegne, hvis man ikke sætter Maalet saa højt som muligt?

Om nærmere beset, kan det synes saa rent utopisk at ville kasernere et Lands Tropper i et andet Land? Før Krigen byttede Familier i forskellige Lande Børn; franske Dreng og Piger tilbragte Sommerferien tre Maaneder i Tyskland hos tyske Familier, som sendte deres Børn til Frankrig. Ogsaa Skolerne arbejdede med her. Hele Gymnasieklasser fra ét Land rejste ud for at lære andre Lande og andre Folk at kende. Om nu hele denne saa naturlige Bevægelse kunde udvides i stor Stil? Hvis det unge, vaabenføre Mandskab, der bliver nødvendigt til Fredens Opretholdelse, kunde tilbringe sin Tjenestetid, der naturligvis maatte være forholdsvis kort, i et fremmed Land, vilde der saa derved ikke kunne opnaas overordentlig meget, ikke blot med Hensyn til at forebygge Krig, men ogsaa i adskillige andre Henseender?

Det er mig dog klart, at der ogsaa vilde tabes ved en saadan Ordning, hvis den lod sig gennemføre, men Fordelene vilde muligvis vise sig at være de største. I ethvert Tilfælde sætter Dr. Jersild's Forslag Fantasien i stærk Bevægelse, og jeg hilser dets Fremkomst med Glæde. Det peger henimod *Pax aeterna*, og kan muligvis fore os et godt Stykke paa Vejen mod det store Maal.

Kr. Nyrop

Lodskaptajn Th. Messerschmidt:

LIGE saa sikkert, som det er, at Betingelsen for Hævdelse af Retsforhold og Fred mellem Mennesker henhørende til samme Stat er Tilstedeværelsen af en Myndighed, der har de fornødne Magtmidler til at hævde det, som nævnte Myndighed anser for Ret, lige saa sikkert er det, at den eneste Betingelse, der kan sikre Overholdelse af Ret og dermed Fred mellem Staterne er Tilstedeværelsen af en Myndighed over disse, som er i Besiddelse af de samme Magtmidler overfor Staterne, som den først nævnte Myndighed har overfor Medlemmerne af den enkelte Stat. Ved en Sammenslutning af flere Stater med et saadant Fællesstyre, der har den udøvende Magt i sin Haand, saa vel overfor revolutionære Bevægelser indadtil, som overfor fremmede Stater udadtil, vil de sammensluttede Stater være sikrede mod Krig indbyrdes, og de vil vinde i Styrke udadtil. Hvad der saaledes vindes, vil imidlertid kun kunne opnaas med Offer af Suveræniteten for hver af de enkelte Stater, der saaledes slutter sig sammen, altsaa med Opgivelse af Muligheden for den enkelte Stat til under Anvendelse af de Magtmidler, som den raader over, at kunne paatvinge en fremmed Stat sin Villie.

I dette Tilfælde, som overalt i Livet, vil Forholdet imellem nævnte Gevinst paa den ene Side og Tab paa den anden Side være bestemmende for de enkelte Staters Tilbøjelighed til eller Modvillie mod en saadan Sammenslutning, og hvad angaar de europæiske Staters Stilling til et saadant Forslag, da er det næppe at tænke, at *samtliche* Stater vilde opgive deres Suverænitet for at opnaa de anførte Fordele ved en Sammenslutning, med Ligestillethed for dem alle, under en fælles Myndighed, i hvis Haand den hele udøvende Magt var lagt.

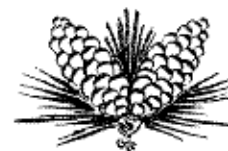
Tænker man sig imidlertid, at et større eller mindre Antal af de europæiske Stater kunde blive enige om en saadan Sammenslutning under en Fællesregering, saa bliver det Spørgsmaal, der straks rejser sig, og som rummer Betingelsen for Opnaelsen af de ovenfor nævnte Fordele ved Sammenslutningen, hvorledes skal den ny Fællesregering sammensættes, og hvorledes skal de den underlagte Magtmidler ordnes, der skal kunne sikre Fred mellem de sammensluttede Stater indbyrdes og Fællesoptræden imod fremmede Stater udadtil. Da

Sammenslutningen selvfølgelig maa være baseret paa de enkelte Staters Ligestillethed, maa Fællesregeringen sammensættes af Medlemmer fra samtlige Stater, valgte paa en Maade, der sikrer denne Ligestillethed, og i Spidsen for Regeringen maa staa en af dens Medlemmer valgt Præsident. De Magtmidler, hvorover Regeringen maa raade for at kunne sætte sin Villie igennem i alle Sager, der vedrører Staternes Forhold indbyrdes og deres Forhold samlet lige overfor fremmede Stater, kan selvfølgelig kun sikres den derved, at den har Kommandoen over de sammensluttede Staters fælles Hær. For at hindre et Kup fra en af de sammensluttede Stater, maa den Mulighed være absolut udelukket, at den enkelte Stat skulde kunne anvende det af den leverede Kontingent til den fælles Hær til krigerisk Foretagende mod en anden af Staterne. Dette vil kun kunne hindres enten ved en Sammenblanding af de fra de forskellige Stater afgivne Elementer til den fælles Hær, eller ved at det fra hver enkelt Stat afgivne Kontingent garnisoneres i en af de andre Stater. Det første af de nævnte Alternativer kunde bedst tænkes ved Etablering af en fælles staaende Hær, der var rekruteret fra de forskellige Stater i Forhold til deres Indbyggerantal; det andet kunde forbindes med almindelig Værnepligt; en staaende Hær vilde dog formentlig være at foretrække. Selvfølgelig vilde der være praktiske Vanskeligheder ved en saadan Ordning af de europæiske Staters Krigsvæsen, men var Villien til Stede, vilde man ogsaa nok vide at overvinde saadanne Vanskeligheder.

Der er ovenfor gjort et Forsøg paa ad logisk Vej at søge at udfinde de Betingelser, der maa stilles for en absolut Sikring af Fred mellem Stater, hvis geografiske Beliggenhed, Kultur og Handelssamkvem m. m. maatte fremkalde Ønske om en saadan Sikring og den dermed følgende større Styrke lige overfor andre udenfor Sammenslutningen staaende Stater, og, som det ses, har disse Betragtninger netop ført til de af Dr. Jersild fremsatte Tanker. At internationale Traktater og folkeretlige Bestemmelser er uden Betydning til Indskrænkning af en Stormagts Suverænitet — d. v. s. dens fuldstændige Uafhængighed af andre Hensyn end egne Interesser — har vist sig i den nuværende Krig; saadanne Baand eksisterer med andre Ord kun for Magter, der ikke er stærke nok til at turde bryde dem.

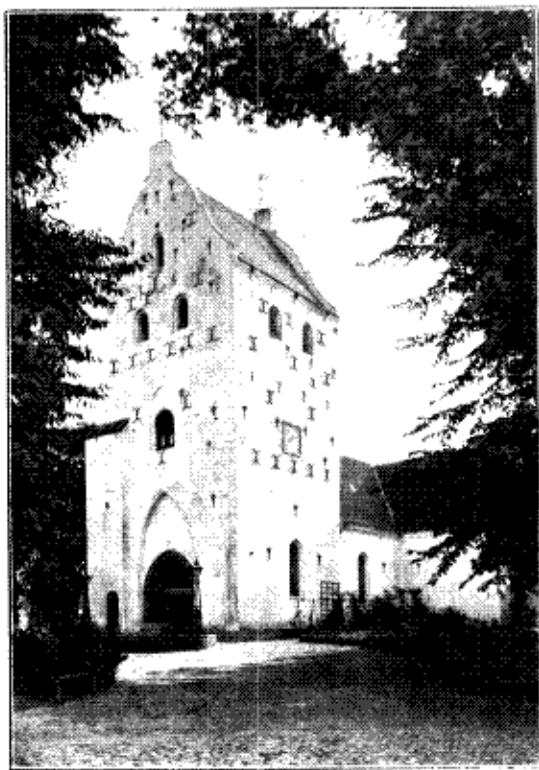
Hvis der nogensinde i Europa skulde kunne opstaa Ønske om en Sammenslutning af de europæiske Stater til en Enhed i ydre politisk Henseende med det Formaal for Øje at hindre en fremtidig Krig mellem europæiske Stater, saa maatte det være nu, hvor Udsigten til Afslutning paa den store Krig og Udsigten til Sejr for den ene eller den anden af Magtgrupperne er saa uvis som nogensinde før, medens Vished for økonomisk Ruin for Europa vokser for hver Dag, Krigen forlænges, og hvis Torsten efter Fred, og efter en Fred, der kan blive af Varighed, virkelig for Alvor er til Stede hos de forskellige Folkeslag, saa maa ogsaa Villien være til Stede til med dette Formaal for Øje at foretage de nødvendige Skridt, *de være end nok saa usædvanlige*, naar blot ikke de medfører nogen Ydmygelse for de krigsførende Magter. Som Forholdene staa nu — usikre over alle Linier — skulde man derfor synes, at Tiden var inde for en Sammenslutning uden Ydmygelse for nogen af Parterne; senere, naar den ene eller den anden Magtgruppe er bukket under, vil Sejrherren næppe indlade sig paa en Sammenslutning med de besejrede.

Th. Messerschmidt

Fra Historikeren, Prof. Bredo Munthe-Morgenstjerne, Rektor magnificus ved Kristiania Universitet, har vi modtaget en Udtalelse, som desværre ankom for sent til at naa frem til Trykning i dette Nummer; den vil følge i næste.

Redaktionen udtaler sin Tak for samtlige tilsendte Bidrag vedrørende dette interessante Emne.

Sancta Cathrine.

Danske Provinsbyer.

XVII.

Hjørring.

Naar man med Hjørring som Maal har passeret Jernbanebroen over Limfjorden og buldrer videre fra Korre-Sundby ind i Vendelboernes Land, saa er man inde i en ejendommeligt udseende Egn, der karakteriseres af den store Wildmoje, af den blitende By Na og — af sin Mangel paa Stove. Herpaa boder dog Landskabets kuperede Formationer, der giver Vendsjøen et højtideligt og storladent Bysyn — og som Landskabets Behersker ligger, i det fuldstændig stovløse Bennebjerg Herred, Købstaden Hjørring, anlagt paa den sydlige Straaning af et 214 Fod højt og storflaet Plateau og begrænset af nogle Indstæringer fra Engdraget „Ballestov“ og nogle lavereliggende Markjorder.

Naar man stiger ud af Rupeen og træder ud paa Gadepartiet foran Byens Stationsbygning, vil det Indtryk af Dyf og højtidsfuld Na, som man har modtaget af „Landet“, dog være ganske forsvundet. Hjørring hører til dem af vore Provinsbyer, der med Smag og naturlig Kunstfærdighed har bødet paa Skovfattigdommen ved en flittig og gennemført Brug af Beplantninger. Det er derfor et venligt og smilende Syn, der møder os, naar vi forlader den luntre og støvede Waggon, et Syn, der ikke aflader, selv om vi vender vore Skridt andetsteds hen. Den gamle, hvidtede Mid-

delalderkirke, der er opført til Sancta Catharina Ære, ligger som Centrum i en Idyl af Beplantning, der ikke blot staar i umiddelbar Jordindelse med Kirken selv, men ogsaa smyger den hele Plads ved Vestergade og Kirkestræde. Og gaar vi videre og naa'r ind paa Springvandspladsen, fører herfra den med Elmetræer beplantede Korregade ud til Vandvejen i Endost: Pudsnerverne, der forbinder Hjørring med Halsborg, Søby og Frederikshavn. — Endelig ligger udenfor Byen, i dens sydvestlige Hjørne, det smukke Anlæg Christiansgave, omtrent 10 Tdr. Land stort, som Ramme om en i overnaturlig Størrelse udført og den 5. Juni 1866 afløret Broncebuste af Kong Frederik VII., hvilken Buste var det første Mindesmærke, der rejstes over Kongen her i Landet. Umiddelbart sydost for Christiansgave ligger Byens andet Anlæg, den 15 Tdr. store Svanelund, der huser en Pavillon med Sommerteater, en Skøjteløberdam samt en den 15. Maj 1898 afløret Mindesten i bornholmsk Granit over Oberst C. M. Dalgas. Men foruden disse to Anlæg ejer Kommunen hverligere to Plantager Ost og Nord for Byen, hver paa omtrent 2½ Td. Lands Størrelse, samt et Plantagebælte paa 1 Td. Land omkring Byens Markedsplads.

Disse Anlæg danne Rammen om en By, der i de senere Aar har udvidet sig ret betydeligt, særligt i Jernbanevarteret. Byen har som Følge af denne Udvidning givet Rum for en Del ret anseelige Huse paa flere Stokværk og er i det hele smukt bygget. Den har dog intet fra de andre danske Købstæder væsensforskelligt Præg og kan ikke opvise gamle Huse. De hyppige Aldebrande — hvorved i Aaret 1600 det meste af Byen, i 1647 de fitten bedste Gaarde, i 1693 hele Byen paa nogle saa Huse og Kirkerne nær, i 1702 tolv Gaarde og i 1819 en hel Gade foruden i 1816 et ubekendt Beboelsesareal gik op i Luften — samt Svenskekrigen 1657—58, under hvilken Byen maatte svare store Krigskontributioner til den fjendtlige Besætning, har udslettet ethvert Spor af dens Velde.

Hjørring er nemlig meget gammel, vistnok den ældste By i Vendsjøen, og var i Middelalderen en ret anseelig By, hvad bl. a. dens tre Kirker vidne om. Den var Stiftets Hovedstad indtil Midten af det XVI. Aarhundrede, og Biskopen boede her — paa den tæt uden for Byen liggende Gaard Bisstrup, i: Biskopstorp — for end han flyttede Residensen til det berømte Borglum; ja, lige op til 1884 afholdtes endnu Landemoderne i Hjørring. Den var ogsaa Sæde for Snsfeltet i Middelalderen og Mønsted i Perioden 1147—57. Dens ældste kendte Privilegier er dog først fra 1243. Efter Reformationen gik det stadig tilbage for Byen, og de store Aldebrande reducerede den efterhaanden til en By af meget lav Rang med kun 596 Indbyggere (1769). I det XIX. Aarhundrede er den imidlertid atter kommen til Kræfter, og navnlig har den nyeste Tids forbedrede Samfærdselsmidler gavnet den.

Da Byens Hovederhverv er Handel, Haandværk og Agerbrug, har disse forbedrede Samfærdselsmidler en Betydning, som ikke kan vurderes højt nok. Og da tilmed Oplandet er ret betydeligt og Handelen i stadig Stigen, er jaavel Naanen som de tre Hovedlandeveje stærkt frekventerede. Hjørring lider selvfølgelig under Mangelen paa en Havn og maa derfor støtte sig til

Ostergade.

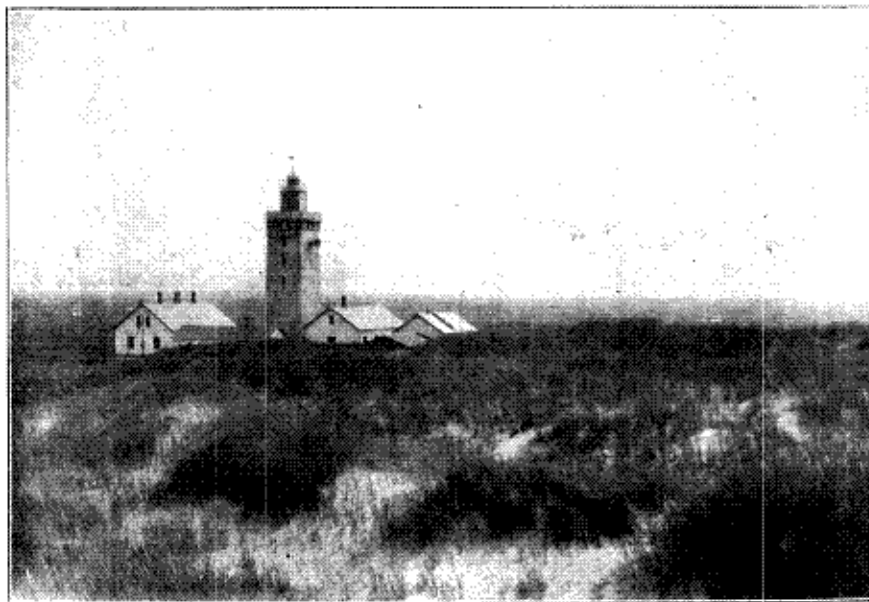
Frederikshavn, der har overvejende Betydning for Indførslen; tidligere var Løkken Byens Ladeplads for Bærene udefter, men er nu bedre kendt som et af Bestyrelsens stærkt søgte Badesteder. Nu foregaar ogsaa en stor Del af Eksporten, særlig til England, over Frederikshavn, ligesom Naanen Hjørring-Halsborg-Søby, transporterer store Mængder Kæst og Smør ned til Englandsfibeene i Søby Havn.

Som de største industrielle Foretagender i Byen maa nævnes Spritfabriken og Brüels store Jernstøberi. Desuden findes der Svineslagterier og Mejerier, Dampbrænderi, Savværk, Tobaksfabrik, Smykkesfabrik samt flere Bryggerier. Det økonomiske Livs Trivsel varetages af Vendsjøen Bank for Hjørring og Omegn.

Et Tilbageblik paa Hjørring viser os altjaa Billedet af en By, der er i stadig og sikker Fremgang. Den er en udpræget ny By, naar lige undtages Kirkerne: Sancta Catharina fra omkring Midten af det XVII. Aarhundrede og de to smaa, taarnløse Kirker, der er opkaldt efter Hellig Olaf og Hellig Hans, og som hører ind under Landbygningene.

Foruden disse Minder om en svunden Tid besidder Hjørring en historisk Samling, indeholdende Oldsager, Mosefund, Mønter, Folkedragter o. s. v. Samlingen grundlagdes af det i 1889 oprettede „Vendsjøens historiske Samfund“ og er anlagt og sat i System af Landtæge J. Vonborg-Friis, der stiftede Samfundet sin egen Samling. Denne har siden 1900 haft Plads i den tidligere Realskole i Skolegaden, som Kommunen folgte til Samfundet paa billige Villaaar.

M. Beaucaire.

Rubjerg Fyr, Lønstrup.

Mølle ved Borglum.

Stenders Kunstforlag.

Vendsyssel Bank, Akts., Hjørring.

Den betydelige Fremgang, der har gjort sig gældende indenfor Erhvervslivet i de sidste 20 Aar, førte for Vendsyssels Vedkommende i 1904 til Oprettelsen af Vendsyssel Bank i Hjørring. Vore Bankinstituter er ganske naturligt Nerven i vort Erhvervsliv, og hvor Bankinstitutionen i sine Mænd ejer Betingelser for Fremsyn og rigtig Forstaaelse af sundt Initiativ, der bliver Banken oftest Centret for Egnens Erhvervsliv og faar derigennem en Indflydelse paa dette, som forvaltet paa rette Maade, kommer hele Egnen til gode.

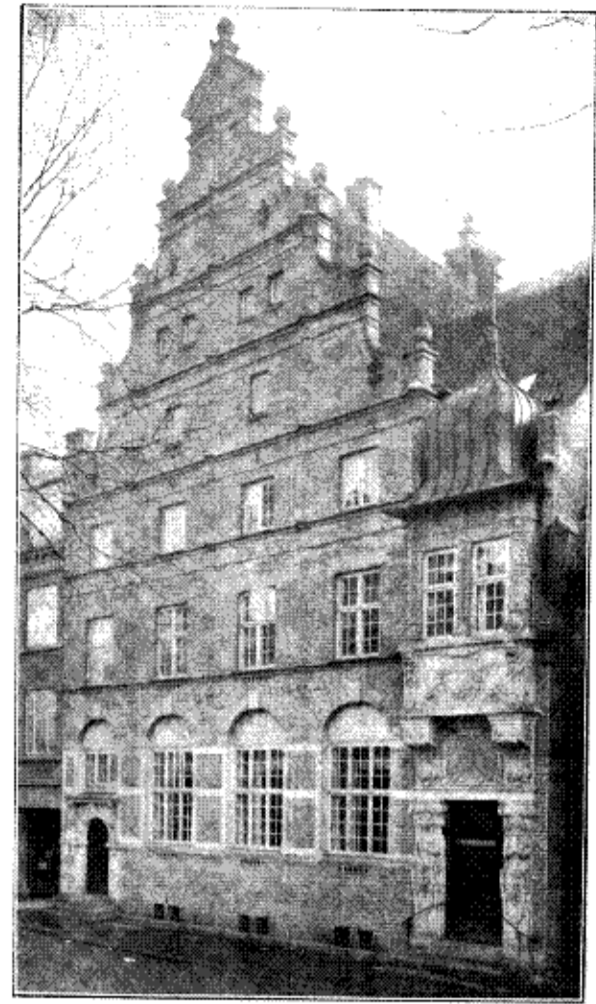
Den Udvikling Vendsyssel Bank, siden sin Start har gennemgaaet, peger uomtvivleligt paa, at denne Institution igennem sine Mænd ligesom sine første Aar har haft Opmærksomheden henvendt paa disse Forhold, og dette er sikkert ikke mindst Grunden til den smukke Succes, Banken gennem disse Aar har naaet.

Men naar Forholdet er det, at Banken effektivt er kommet i Samhøighed med Egnens Erhvervsliv, da bliver det naturligt at begynde en Oversigt over Hjørrings økonomiske Liv med Bankens Historie, netop fordi denne ikke mindst ved sine Tal vil give Læseren et ypperligt Billede af den Fremvækst, Udviklingen har ført med sig.

delse af Aktiekapitalen — til Kr. 600.000 i September 1912, og denne Udvidelse har vist sig saameget mere nødvendig, som Udviklingen i Aarene siden da har vist en stadig Fremvækst, saaledes at Indlaan og Folio 31. Marts 1915 androg 3,5 Million Kr. og den 31. Marts 1917 var vokset til 5,90 Million Kr., medens Balancen for dette Regnskabsaar er 8 $\frac{3}{4}$ Millioner.

Samtidig med at Banken saaledes gennem Aarene skabte sig en solid Position paa dette Omraade, har dens Ledelse haft vaagent Øje for Konsolideringen af Virksomheden, og medens Udbyttet til Aktionærerne svingede mellem 6—6 $\frac{1}{2}$ og 7 % opsparedes betydelige Reserver, der nu andrager 172.000 eller ca. 30 % af Aktiekapitalen, — et i Forhold til den hurtige Udvikling overordentligt smukt Resultat, der naturligvis ikke mindst har gjort sit til at samle Befolkningens Tillid om Bankinstituttet.

I Aaret 1912 sikrede Banken sig Erhvervelsen af Konsul Jørgen H. Nielsens kendte gamle Ejendom paa Østergade, og den 1. Novbr. 1914 flyttede Banken da ind i dens egen nybyggede Ejendom, hvori der er indrettet moderne Banklokaler med Box-Hvælvinger i Kælderen, og Bankens Arkitekt, Hr. Lønborg Jensen, København, har løst sin Opgave ved Bygningens Op-

Bankens Facade mod Østergade.

Ekspeditionskontoret.

Vendsyssel Bank begyndte sin Virksomhed den 1. Oktober 1904 med en Aktiekapital paa Kr. 200.000, men allerede ved det første Regnskabsaars Slutning — 31. Marts 1906 — androg Indlaan og Folio Kr. 950.000, og denne hurtige Stigning gjorde en Udvidelse af Aktiekapitalen ønskelig, og det blev da vedtaget at forøge denne med Kr. 200.000, hvilket Beløb hurtigt blev overtegnet.

Bankens Udvikling var imidlertid stadig tilfredsstillende, og Indlaanskapitalen stadig i stærk Stigning; denne var saaledes den 31. Mars 1908 steget til Kr. 1.500.000, og Stigningen blev derefter større Aar for Aar, saaledes at Indlaan og Folio den 31. Marts 1912 androg Kr. 2.500.000. Denne stadige Udvikling medførte en ny Udvi-

førelse paa en saa udmærket Maade, at Hjørring som vore Billeder viser, samtidig blev en smuk og statelig Bygning rigere.

Bankens Ledelse bestaar af Direktionen, Forretningsudvalget og Bankraadet, og Direktionen bestaar af: Bloch Jørgensen, der er administrerende Direktør, samt Direktørerne Sagfører S. Jensen og Grosserer B. Springborg.

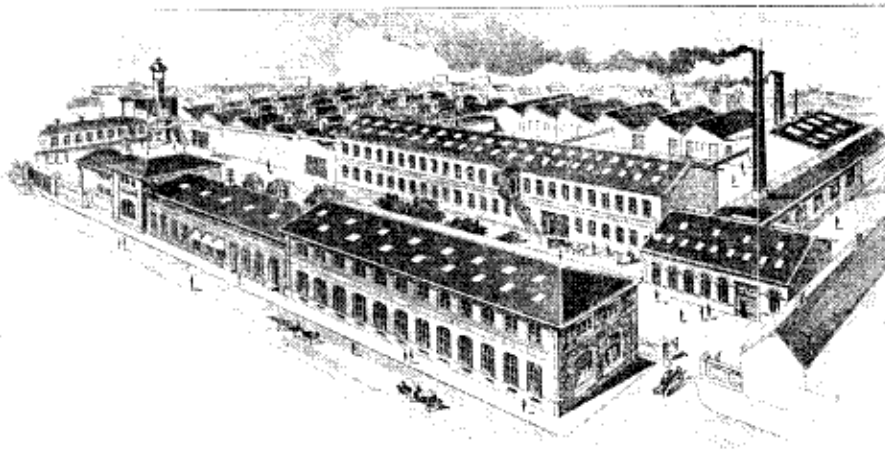
Forretningsudvalget, der bestaar af fire af Bankraadets Medlemmer, er: Direktør N. Th. Nielsen, Hjørring, som er Bankraadets Formand, Gaardejer K. M. Christensen-Klastrup, der er Bankraadets Næstformand, samt Købmand Axel Christensen og Sagfører M. C. Høyrup Nielsen, Hjørring. Bankraadet, som iøvrigt tæller 22 Medlemmer, bestaar desforuden af: Gaardejer Chr.

Dam, V. Hjermitsev, Overlæge A. W. Ewertsen, Hjørring, Købmand Otto Heerfordt, Hjørring, Fabrikant A. F. Heidemand jun., Hjørring, Hotelejer I. A. Jensen, Hjørring, Dyrlæge N. Jensen, Vraa, Skomagemester Mads Kjær, Hjørring, Købmand S. Kloch, Hjørring, Mejeriejer M. R. Larsen, Harken, Gaardejer Janus A. Lassen, Tversted, Proprietær H. Lützhøft, Fuglsig, Mejeridirektør H. Mulbjerg, Hjørring, Gaardejer S. Nielsen, Villerup, Amsraadsmedlem Jens Nørum, Lundegaard, Gaardejer Ole Olesen, Stedegaard, Købmand Chr. Quist, Hjørring, Isenkrammer Adr. Thaysen, Hjørring og Direktør H. Østergaard, Hjørring.

Alle disse Mænd ejer i bedste Forstand Befolkningens Tillid, og med dem og Bankens dygtige Direktion som Ledere vil Vendsyssel Bank sikkert gaa en Fremtid i Møde, der fortsætter Udviklingen fra de forløbne Aar til Gavn for By og Egn.

Vendsyssel Bank set fra Jernbanegade.

W. Brüel, ²/₅, Hjørring.

Den betydelige Virksomhed, Aktieselskabet W. Brüel nu udfolder i Hjørring, var oprindeligt af meget beskedent Omfang, og den Udvikling, Virksomheden har gennemgaaet siden den blev startet i 1843, er paa mange Maader interessant, ikke mindst derved, at den viser os almindelig Købstadssmedies Udvikling til Storindustri-Virksomhed.

Virksomheden blev grundlagt den 12. Maj

nuværende Position, saaledes at det blev Fabrikant Brüels dygtige og energiske Arbejde, der skabte Virksomheden dens nuværende Betydning og Størrelse.

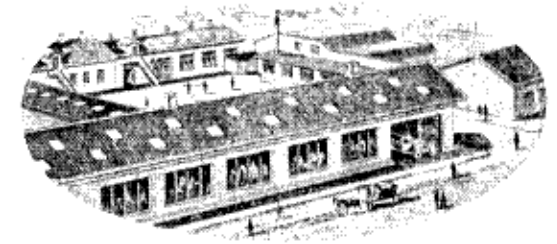
Foruden alle Arter af Maskiner og Støbegods, var det i første Række Landbrugsmaskiner, der gjorde Virksomheden kendt overalt i Jylland, ligesom Fabrikant Brüel paa forskellig Vis hø-

til et Aktieselskab under Navnet Hjørring Jernstøberi og Maskinfabrik, og allerede 4 Aar efter i 1902 blev Virksomheden overtaget af Fabrikant W. Brüel.

Med denne Overtagelse begynder de Nydannelser indenfor den gamle Virksomhed, der har skabt denne dens

Medens Fabrikant W. Brüel nu har trukket sig tilbage fra Forretningens daglige Drift, er denne lagt i Hænderne paa Ingeniør H. O. Andreasen, og den store Virksomhed, som ledes i samme gode Aand som tidligere, er stadig i fortsat og stærk Udvikling.

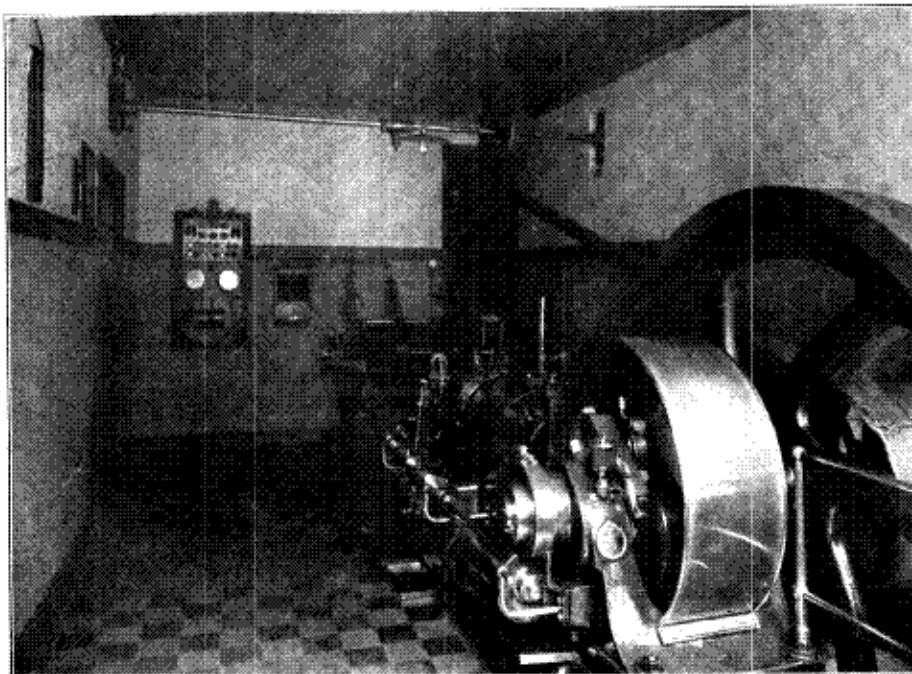
Aktieselskabet W. Brüel er nu en af Nord-

Fabrikens Udstillingsbygning samt Snekker- og Malerværksteder.

Jyllands betydeligste industrielle Virksomheder og er som saadan vokset frem til at blive et vigtigt Led indenfor dansk Industri; men samtidigt er det et ypperligt Eksempel paa, hvor meget dygtigt og intenst Arbejde betyder for vort Land, og paa hvorlangt vi er naaet frem igennem de 75 Aar, som er gaaet siden denne Virksomhed startedes.

Hjørring er i mange Henseender en dygtig og driftig By. A/S W. Brüel er en af de Virksomheder, der har været forrest i Arbejdet for at skabe Byen dette Ry.

Maskinstuen

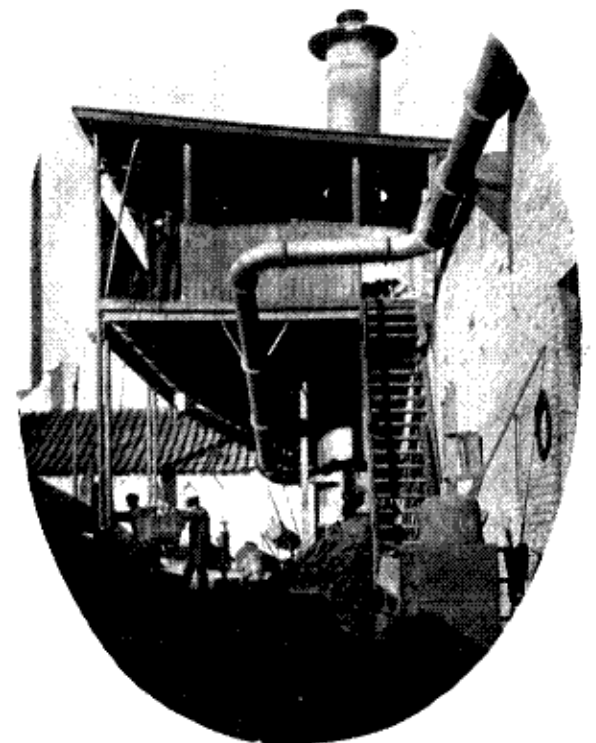
1843 som almindelig Smedemesterforretning, af Smedestrene Niels og Chr. Christensen, og medens de to Grundlæggere saavel som Niels Christensens Søn, T. C. Nielsen, der i 1848 overtog Forretningen, var dygtige, velansete Haandværksmestre i Byen, var det dog først under den næste Generations Ledelse, at Virksomheden tog det Opsving, der senere har dannet Grundlaget for dens nuværende Betydning.

T. C. Nielsens Søn, Ths. P. Nielsen overtog Faderens Virksomhed i 1885, og fra denne Overtagelse skriver sig Fremvæksten, idet den i Aarenes Løb var gaaet over til virkelig Maskinfabrik og Støberi — med andre Ord var blevet industriel Virksomhed om end dens Størrelse endnu var beskedent.

I 1898 skete der atter en betydelig Begivenhed indenfor Virksomheden, idet denne overgik

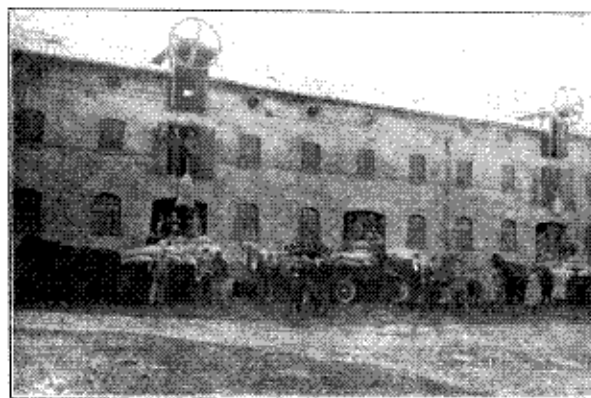
og Soliditet. Den store Virksomhed, som i Aarenes Løb var skabt af den oprindeligt saa beskedne Begyndelse, er naturligvis blevet af vidtrækkende Betydning for Hjørring By, alene derved, at den beskæftiger et betydeligt Antal Mennesker, og saaledes i væsentlig Grad har udvidet Erhvervsmulighederne for Byens Befolkning, ligesom den naturligvis paa mange andre Maader har virket som et Led i Byens Udvikling.

I 1916 lod Fabrikant Brüel Virksomheden overgaa til et Aktieselskab, i hvis Bestyrelse han selv indtager Formandspladsen og som iøvrigt bestaar af Sparekassedirektør C. C. Nordlin, Lønstrup og Branddirektør H. W. Møller.

Støberiets Smelteovn.

Chr. H. Nielsen jun., Ekts., Hjørring.

Pakhus.

DETTE gamle Firma, der nu nyder saa stor Anseelse overalt i det nordlige Jylland, er grundlagt i 1874 af den nuværende Indehavers Fader, Chr. H. Nielsen, Grundlæggeren, som var Son af den kendte Konsul og Købmand Chr. H. Nielsen havde faaet sin tidligste Uddannelse hos Broderen, Konsul Jørgen H. Nielsen, var derefter i nogle Aar ansat i Diskontobanken, senere i et Kul- og Smør Firma i Leith, og da han i 1874 etablerede sig i Hjørring, var hans Virksomhed i Begyndelsen nærmest Agenturforretning, medens der dog snart hertil sluttede sig en omfattende Kul- og Smørforretning.

Den forholdsvis beskedne Begyndelse i 1874 blev imidlertid ved dygtigt og fremsynet Arbejde snart afløst af en enorm og fortsat Fremgang indenfor Virksomheden. Allerede i 1880 forte denne Udvikling med sig, at det store Pakhus blev bygget, og derved udvidedes Virksomheden til ogsaa at omfatte Korn- og Foderstoffer, Æg-Eksport o. s. v.

Det følgende Spand af Aar indtil 1900 betød for Virksomheden stadig Vækst paa alle dens mangeartede Omraader, og det viste sig ret i disse Aar, hvor megen Dygtighed, der havde været Indsatsen i denne Virksomheds Udvikling, og da der omkring Aarhundredeskiftet kom daarligere Tider for Landbruget, og dermed Vanskeligheder for det gamle Firma, som paa saa mange Maader var limiteret med Landbruget og dets Vilkaar, overgik Virksomheden til et Aktieselskab, paa hvilket Basis den saa er bleven fortsat.

Faa Aar efter denne Forandring — i 1905, blev, forarsaget ved Grundlæggerens Sygdom, dennes Søn, Chr. H. Nielsen kaldt hjem fra England i Maj

Maaned, og allerede samme Aar i Efteraaret, efter Faderens Død, overtog den kun 25 Aar gamle Søn Ledelsen af Forretningen.

Chr. H. Nielsen har faaet sin første merkantile Uddannelse i det store, kendte Aalborg-Firma Hans Larsen, derefter var han ansat hos forskellige store Firmaer i København, Hamburg, Glasgow og tilsidst i London, og var saaledes, hvad forøvrigt Forretningens senere Vækst viser, paa bedste Maade rustet til at varetage Ledelsen af Virksomheden i Hjørring.

Aarene, der nu er forløbne siden da, har igen givet det gamle Firma et stort Opsving, saa det nu paa Lagre og Kontorer beskæftiger en Snæs Mænd. Af bemærkelsesværdige Begivenheder indenfor Virksomheden i disse Aar kan nævnes, at dennes Kulafdeling den 1. Januar 1913 blev udsondret, idet Chr. H. Nielsen og Otto Herfordt, der ogsaa drev Kulforretning, blev enige om at kæde disse to Virksomheder sammen, hvilket skete under Firmanavnet »Hjørring Kul Import«, der nu importerer Kul direkte fra England over Frederikshavn.

Hvad det gamle Firmas Korn- og Foderstof-Afdeling angaar, da har ogsaa denne haft et betydeligt Opsving, den handler med et stort Opland, og den aftager Korn paa næsten alle større Gaarde i Omegnen.

Kontor og Privatbolig.

Saa vel den gamle Modervirksomhed som Hjørring Kul Import handler baade en gros og en detail, og de er begge i videste Omfang moderne og tidssvarende Virksomheder.

Chr. H. Nielsen, sen.

Chr. H. Nielsen, jun.

Ser man paa Forholdene, som de har udviklet sig indenfor den gamle Virksomhed i Hjørring, falder det straks i Øjnene, at Byen i dette Firma ejer en Forretning, hvor den svundne Tids gode Egenskaber er forenede med vor moderne Tids hurtigere Tempo og større Oversigt, virkelig Dygtighed har altid siddet til Højbords indenfor Købmandshusets Virke, og en Ting maa man i denne Forbindelse ikke glemme, — den, at saavel Grundlæggeren som Virksomhedens nuværende Leder, altid har sat Pris paa at se et gammelkendt og veltjent Personale ansat hos sig, og at derfor næsten hele det nuværende Personale har været ansat i Firmaet i adskillige Aar.

Vort Erhvervsliv har Æren af Virksomheder som den, der bærer Chr. H. Niensens Navn, og Fremtiden vil vise, at det netop er de bærende Kræfter for Tiden, som kommer.

Ekspeditionskontor.

Privatkontor og Bogholderi.

Gaarden.

Chr. Holmen, Hjørring.

Købmandsgaarden.

ÈN Ting, som stadig falder i Øjnene, naar man beskæftiger sig med vort Erhvervslivs Historie, og derved Gang paa Gang kommer i Berøring med Erhvervslivets Mænd, er disses Forhold til deres Medborgere — ikke alene, hvor dette gælder Vexelvirkningen mellem Kunde og Sælger, men ogsaa naar Talen er om den Stilling, Erhvervslivets Mænd indtager i vort Samfunds kommunalt politiske Liv og paa andre dette sideordnede Omraader.

Man kan under Beskæftigelsen med dette ikke undgaa at lægge Mærke til, at de bedste Navne i vore Provinsbyers Erhvervsliv ogsaa er bærende for Byens rent samfundsmæssige Liv, og at dette skyldes disse Mænds uegennyttige Arbejde i Forbindelse med deres Virksomheders Anseelse.

Grosserer Chr. Holmen i Hjørring og den Virksomhed, som bærer hans Navn er typiske Eksempler paa disse Forhold. Virksomheden har ikke som saa mange andre Købmandshuse en Række af Slægter bag sig, der har dannet Tradition, men til Gengæld har dens Grundlægger og Indehaver været i Besiddelse af de Evner, der skaber Tillid og Fremgang for en Virksomhed, og de Resultater, han har naaet siden 1885, peger afgjort paa, hvormeget den fødte Købmand kan naa, naar rimelige Betingelser og personlig Dygtighed danner Grundlaget for hans Virksomhed.

Chr. Holmen, der er

født 11. Marts 1860, har faaet sin oprindelige Handels-Uddannelse hos Chr. Fode i Aalborg. Han startede Virksomheden i Hjørring i 1885 som Detail-Forretning i Kolonial, men gik efterhaanden over til at handle en gros, og i 1905, da en gros Forretningen var vokset meget stærkt, faldt Detail-Handelen fuldstændigt bort. I 1903 kom hertil en ny Udvidelse, idet Chr. Holmen startede en mindre Drops- og Konfekt-fabrik, som nu drives sammen med Kolonialforretningen.

Oprindeligt aabnedes Virksomheden i 1885 under beskedne Forhold i en gammel Ejendom — Østergade 25 —, men ogsaa paa dette Omraade har Virksomheden været stor Udvikling undergivet, og i Aarenes Løb, efterhaanden som Forholdene krævede det, er Forhus-, Lager-Kontor- og Staldbygningerne blevet ombygget til deres nuværende Skikkelse.

Virksomheden, saadan som den nu former sig, er i alle Henseender en moderne Virksomhed,

den beskæftiger 12 Personer foruden 1 Kone og 3 à 4 Drengene til Medhjælp i Drops-fabriken, og dens forskellige Afdelinger omfatter: alle Kolonialvarer, dansk og fremmed Flormel samt Hørkram, endvidere Drops, Konfekt og Frugtsukker af eget Fabrikat, og endelig er Grosserer Chr. Holmen Repræsentant for det danske Petroleums Aktieselskab fra hvilket han faar Petroleum i Tankvogne.

Virksomhedens Salg sker til Forbrug i Hjørrings store Op-land, og overalt i det nordlige

Jylland er Virksomheden kendt som en anset og betydelig Forretning.

Grosserer Chr. Holmen.

Medens saaledes Grosserer Holmens Virksomhed fra sin forholdsvis beskedne Start har arbejdet sig frem gennem forskellige Stadier til at blive en af Byens største Handels-Virksomheder, og til enhver Tid er blevet baaret frem af den Tillid og Anseelse, som dens Indehavers personlige Arbejde nød overalt, fik Grosserer Holmen dog Tid tilovers til at varetage de Opgaver, som hans Samfundsinteresser og hans Medborgere stillede ham. Han har saaledes blandt andet haft Sæde i Byraadet siden 1909, er Formand for Hjørring Handelsforening, er Næstfor-

Interior fra Gaarden.

mand for Repræsentantskabet i Hjørring Diskontobank og er iøvrigt paa mange Maader knyttet til det Arbejde, som har skabt det moderne Hjørring.

Det er ofte sagt, at vore Købmandshuse saavel kommercielt som industrielt har haft stor og god Indflydelse paa Udviklingen herhjemme, og da særligt indenfor Befolkningen i vore Provinsbyer, ganske utvivlsomt er dette rigtigt set, fordi den maalbeviste og fremragende Personlighed altid vil have Indflydelse, og Forholdet er sikkert det, at vore Købmandshuse i disse Mænd ejer saadanne Personligheder, hvordan end denne Sag nu hænger sammen, er Mænd som Chr. Holmen et smukt Eksempel paa Theoriens Rigtighed, og den danske Købmandsstand har Ære af Mænd, der repræsenterer den paa en saa værdig Maade.

Vi bringer nogle Billeder fra den kendte Virksomheden i Hjørring, der paa deres egne Maade fortæller om Livet indenfor Købmandsgaardens Mure.

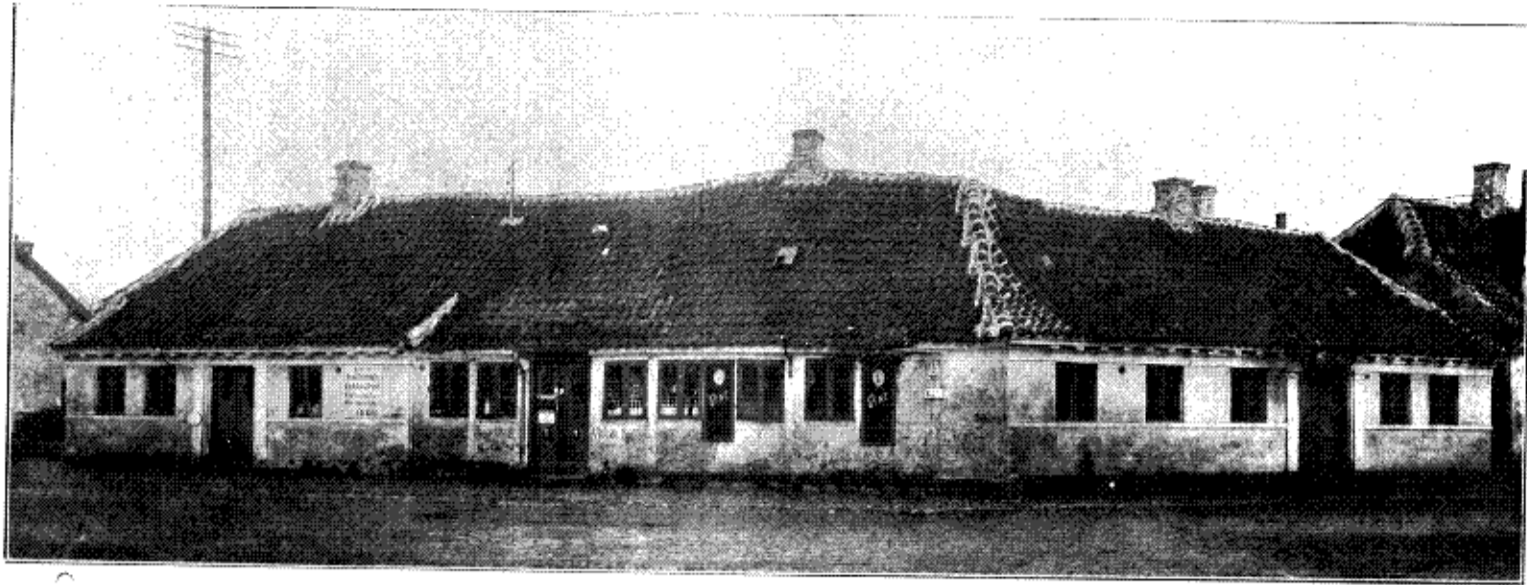

Interior fra Gaarden.

Chr. Quist, Hjørring.

KØBMANDSHU-
SENE i Hjør-
ring har alle Dage
formaaet at samle
Byens og Egnens
Folk, og særligt i
de gamle Købmands-
gaarde har Livet
sikkert i ældre Tider
haft Kolorit over
sig, naar Vendel-
boen kom agende
til Byen, og Køb-
mandsgaarden var
en levende Myretue
af Folk og Køretø-
jer. Mange af disse
Købmandsgaarde fra
gammel Tid har da
ogsaa endnu Kunder,
hvis Fa'r og Fa'rfar
paa Torvedagene
var dens trofaste

Gæster, og selv om Forholdet i vor moderne Tid har forandret mangt og meget, — og da navnlig har faaet de brogede Folkelivsbilleder i de gamle Købmandsgaarde til at forsvinde, saa er der nu mere end nogensinde Travlhed og Liv indenfor Købmandsgaardene, og heller ikke Tillidsforholdet mellem Købmandsgaardens Indehavere og dens trofaste Kunder er blevet brudt, ja, selv om de gamle Gaardinteriører er forsvundet og har givet Plads for moderne Bygninger, saa er dog Traditionen i mangt og meget bevaret — ikke mindst, hvor Talen er om Købmandshusets Soliditet og Anseelse. Den Virksomhed, der nu ejes af Købmand Chr. Quist i Hjørring er i bedste Forstand saadan en gammel Købmandsgaard. Den er startet i 1860 af Lauritz Schibbye, som var dens Indehaver til 1899, og hvis Søn, Niels Schibbye da overtog og drev den til Chr. Quist i 1907 købte Virksomheden. I Grundlæggerens Tid var Virksomhedens Handelsomraader særligt Handel med Korn og Foderstoffer og Eksport af Smør og Kød til Norge. Siden Chr. Quist overtog Virksomheden, har denne Udvikling ført med sig, at Forretningen delvis er gaaet over til Handel

Købmandsgaarden før Ombygningen.

Købmand Chr. Quist.

en gros, og Forholdet er da nu det, at Virksomheden drives som to særligt adskilte Forretninger, nemlig Handel en detail med Kolonial — og Handel en detail og en gros med Korn, Foderstoffer, Kul og Gødning.

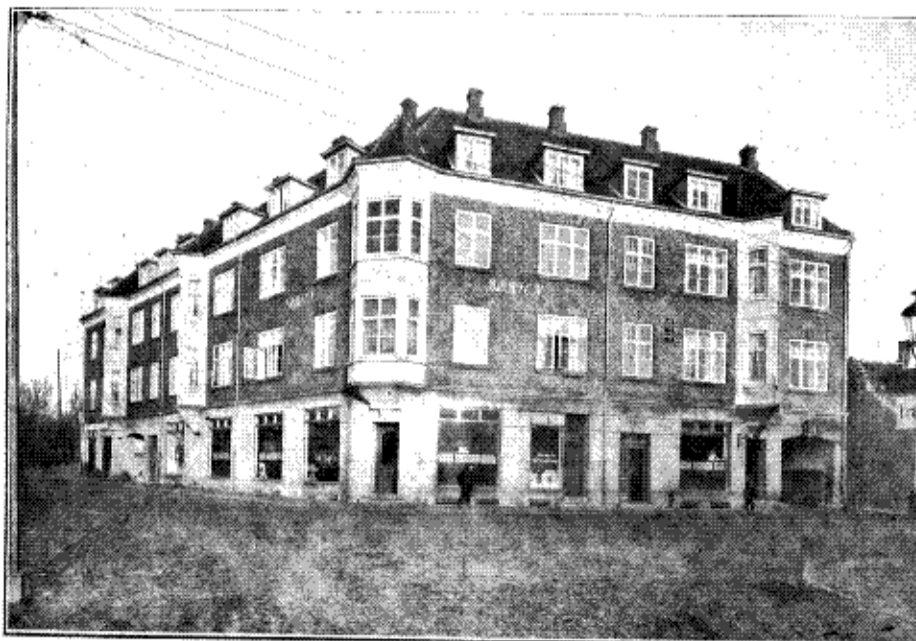
Den gamle Købmandsgaard med dens lave, ejendommelige Længer maatte snart efter Købmand Quists Overtagelse vige for mere moderne Forhold, den ombyggedes i 1913 og præsenterer sig nu som en smuk, moderne og velindrettet Ejendom i alle Henseender, og saavel dens Afdeling for Kolonial som dens Grovare-Lager bærer da nu Præg af den fremsynede Købmands Arbejde for, at alt er praktisk og tidssvarende, den er saaledes forsynet med elektrisk Maskinlæg til Knusning af Foderstoffer, ligesom dens Hejseapparater drives ved elektrisk Kraft. Selve Virksomhedens Udvikling i Aarene siden Købmand Quist overtog den gamle Købmandsgaard, er gaaet frem med Kæmpeskridt, det kan saaledes anføres, at Virksomhedens Omsætning nu andrager ca. 1 Million Kr. aarligt, og den kræver da ogsaa et ret omfattende Personale — for Tiden 15 Personer, hvoraf de 4 er beskæftiget

paa Kontoret, de 5 i Butikken, og de 6 som Medhjælp paa Lagre og Gaardsplads.

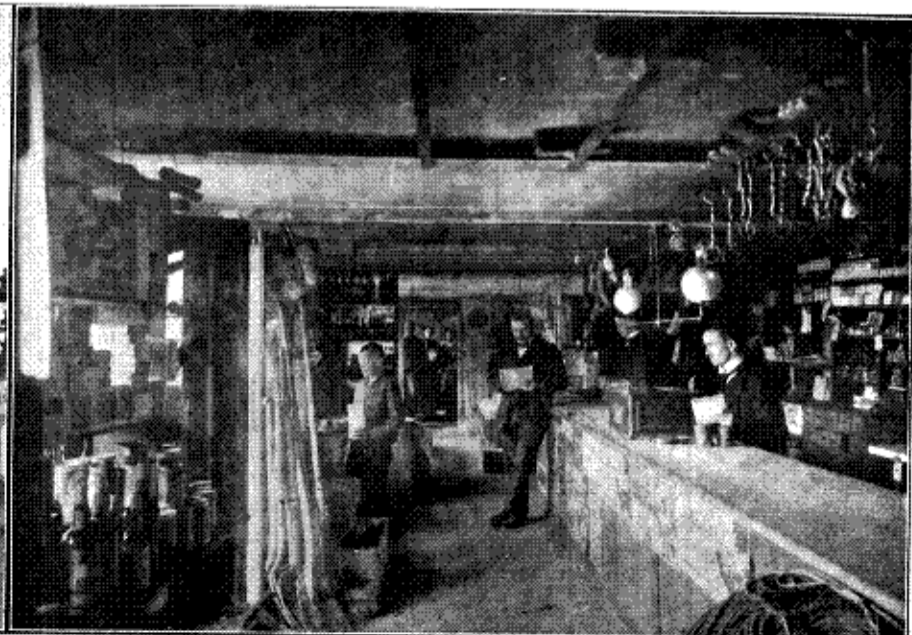
Købmand Chr. Quist, der har Æren af i saa betydelig Grad at have drevet sin Virksomhed frem til dens nuværende Position, er født i Lunderskov den 11. Juni 1875 og er saaledes endnu en Mand i sin bedste Alder. Han har faaet sin første Handelsuddannelse hos Firmaet Carl Bechgaard i Lemvig og hos Chr. H. Thorning i Hjørring og har derefter i flere Aar været ansat hos det landskendte Firma Chr. H. Nielsen jun. A/S i Hjørring.

I de 10 Aar Købmand Quist har drevet sin Virksomhed i Hjørring, har han gennem sin dygtige retlinede Købmandsfærd skabt sit Firma stor Fremgang og Anseelse. Den gamle Købmandsgaard og dens Traditioner er dermed blevet bevaret selv om de gamle Bygninger har maattet vige Pladsen, og Hjørring har faaet en Virksomhed, der i lige Grad er til Ære for dens Indehavere som det Erhvervsliv, der danner Kernen i Byens Udvikling og Fremvækst.

Den danske Købmandsstand har ikke mindst Grund til at være tilfreds med det Arbejde, der udrettes i danske Købmandsgaarde Landet over, som samlet Led i dansk Erhvervsliv er dette en betydningsfuld Faktor.

Den nye Ejendom bygget 1913.

Butikken før Ombygningen 1913.

Sparekassen for Hjørring By og Omegn

er det ældste Pengeinstitut i Hjørring, idet den er startet den 11. September 1844. Sparekassen har i disse mange Aar været en betydende Faktor i Byens og Egnens økonomiske Liv, og Sparekassens Historie er da ogsaa præget af Bestræbelser for til enhver Tid at udrette det mest mulige blandt den Befolkning, der samledes omkring denne Institutions Arbejde, for at højne Sparsommeligheden i videst muligt Omfang.

Sparekassens Historie begyndte egentlig den 20. Oktober 1843, da Sparekassens Stiftere og første Direktion, nemlig Justitsraad, By- og Herredsfoged Koefoed, Krigsraad Herredsfoged Spärck, Postmester Hartmann, Forligskommissærerne Nissen og Christensen, Konsul, Købmand Chr. H. Nielsen og Etatsraad, Amtsforvalter Brinck Seidelin, indsendte en Ansøgning til Kongen om forskellige Begunstigelser for den paatænkte Sparekasse. Denne Ansøgning omfattede: Ret til Indlaan af Sparekassens Midler i den Kongelige Kasse, Fritagelse for at bruge stemplet Papir og for at Sparekassens Midler kunde belægges med Arrest og Beslag m. v., og under Datoerne 24. Febr., 18. Maj og 29. Juli 1844 fik Sparekassen Ansøgningens forskellige Ønsker opfyldt.

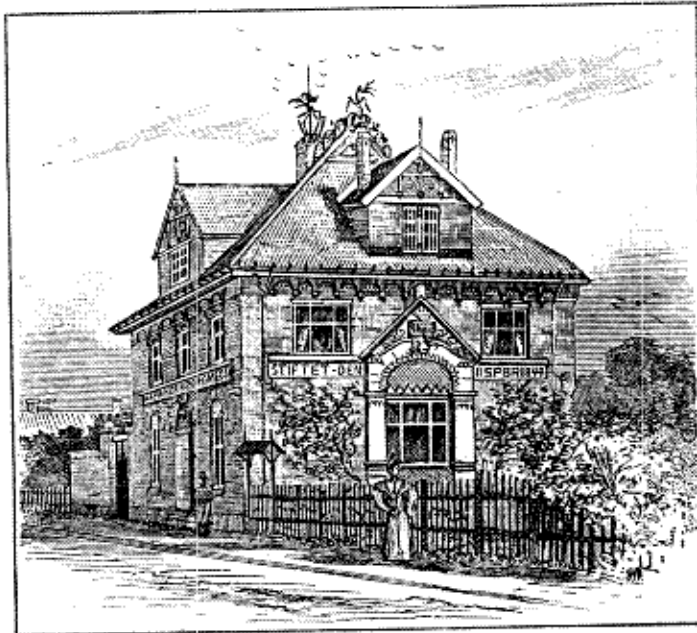
Forholdene ved Sparekassens Start var smaa, man havde faaet Lokaler paa Byens Raadstue, og Direktionens Medlemmer skiftedes indbyrdes til at være tilstede sammen med Bogholderen, exam. jur. A. Holm, naar Sparekassen hver Onsdag mellem 10—12 holdt aaben.

Først i Begyndelsen af 1845 vedtog man at bevilge Udlaan af Sparekassens Midler til Private, og i Maj Maaned kommer der aabenbart mere Fart i Sagerne, idet det vedtoges at udsende en populær Bekendtgørelse for at give Egnens Befolkning Kendskab til Sparekassen og for at opmuntre den til at benytte denne Institution. Imidlertid var den Fremgang begyndt, som senere skulde tage saa stærk Fart, og da Bogligforholdene paa Raadhuset ikke var tilfredsstillende, lejede Sparekassen sig ind hos Gæstgiver Blickfeld for en aarlig Leje af 35 Rdl., og Indflytningen fandt Sted 1. Sept. 1848.

Ser man paa den Udvikling, Sparekassens Midler har gennemgaaet i Aarene siden da, vil man egentlig bedst forstaa, hvor meget denne Institutions Arbejde har udrettet der paa Egnen. Det første Regnskabsaar sluttede med en Ind-

laanskapital paa Kr. 2,970.62, og allerede Aaret efter var dette Tal steget til Kr. 32,016.02 med en Reservekapital paa Kr. 164.37. Da Sparekassen i 1894 holdt 50-Aars Jubilæum, var Indlaanskapitalen $1\frac{4}{10}$ Million Kr. med en Reservekapital paa Kr. 115,000, og i Løbet af de sidste 23 Aar er disse Tal vokset saa stærkt, at Indskudskapitalen nu andrager over 5 Millioner Kr. og Reservefonden Kr. 400,000.

Sparekassen har da ogsaa igennem disse Aar

Sparekassens Bygning.

støttet mange gode Formaal med Pengetilskud, de første 200 Rdl. skænkedes saaledes i 1854 til »Husarme i Hjørring« under den daværende Dyrtid, og i Løbet af de første 50 Aar bortskænkede Sparekassen Kr. 12,000 i forskelligt Øjemed, dette Forhold er stadig blevet fortsat, og i de senere Aar har Sparekassen uddelt ca. 2000 Kr. aarligt i veldædige Øjemed.

I Løbet af disse mange Aar er der naturligvis i en Institution som denne foregaaet meget af historisk Interesse; desværre kan denne korte Oversigt ikke gaa i Detailler i saa Henseende, men maa nøjes med at berøre de vigtigste Begivenheder og nævne de vigtigste af de Mænd, der gav Sparekassen deres Arbejde.

I 1874 var det blevet ganske nødvendigt at

skaffe Sparekassen bedre Boligforhold, man købte da Købmand F. F. Iversens Gaard paa Torvet, og efter en Del Forandringer ved Ejendommen flyttede Sparekassen ind i sine nye Lokaler den 18. Novbr. samme Aar.

I 1883 optog Sparekassen Salget af Sparemærker, og i de paafølgende 10 Aar var Udviklingen saa stor, at Sparekassen krævede større Pladsforhold; man solgte da den gamle Bygning paa Torvet og lod Arkitekt H. Kampmann i Aarhus opføre den nuværende smukke Bygning i Kongensgade, hvor Stuelokalerne er indrettet til Kontorer med brandfri Rum, 1.-Sal til Bolig for Direktøren og Kælderen til Økonomilejlighed.

I 1872 afgik Sparekassens Bogholder, Forligskommissær Holm ved Døden og efterfulgtes af Fuldmægtig Hou og samme Aar blev Kontordagenes Antal udvidet. I 1887 indskrænkedes Direktørernes Antal til 4 og det vedtoges samtidig, at Direktionens Formand skulde overtage Direktionens Hverv paa alle ordinære Kontor- og Terminsdage, og da Loven om Firmaanmeldelse til Handelsregistret kom i 1889 vedtoges det at optage Sparekassens Bogholder som Medlem af Direktionen. Da Direktør og Bogholder, Justitsraad V. Hou, i 1911 afgik ved Døden overtog Konsul H. Jensen den daglige Ledelse af Institutet.

Sparekassens nuværende Direktion bestaar af Amtsvejsinspektør H. Lunøe, R. af D., Formand, Konsul, Købmand H. Jensen, Landinspektør A. L. Birk, R. af D. og Proprietær C. A. Nordlien, R. af D. Sparekassens Bogholderi besørgeres af Hr. Edv. Pedersen med Assistance af J. Graven-Lauritzen.

I Sparekassens Direktion har foruden Stifterne endvidere følgende Mænd haft Sæde: Borgerrepr. Formand exam. jur. A. Lyckegaard, Købmand Carl Iversen, Vicekonsul Lars Skibsbøye, Gaardejer Blickfeldt, Købmand Hücke, Prokurator Vesterbye, Justitsraad, Byfoged Petersen, Overauditor, Byfoged Timm, Guldsmid Hansen, Toldinspektør Nyegaard, Møller Smidt, Købmand F. Iversen, Apotheker Christens, Overauditor, Herredsfoged Uldall, Gaardejer Blickfeldt, Toldinspektør Forsberg, Konsul, Købmand Hauke, Farver Svendsen, Købmand P. Skibbye, Justitsraad Rohde, Borgmester Høst, Borgmester Kampmann, Sagf. Hou, Gross. Chr. H. Nielsen.

Alle disse Mænd har hver for sig gjort et Arbejde for Sparekassen og dermed været medvirkende til at skabe denne dens nuværende smukke Position.

Horsens Maltel

Horsens ægte Maltextract

Horsens Nova Maltextract

Faaes overalt.

Forlang:
Pindsløv
Pelsværk.

Telf. Strand 2 Lad Deres Vask besørgeres af - Telf. Strand 2

EMDRUP DAMPVASKERI

Spec: Husholdningsvask efter Vægt

Vore Vogne Køber overalt Grundlagt 1878 Telf. Strand 2

BONDE
Møbler. L. P. LARSSON
Gøthersgade 41
Telefon: Byen 1971 y.

Joh. Fr. Schalburg

Grundl. 1817.

Bordeaux,

43, Allées de Boutant.

København,

Stormgade 8

Vellagrede Bordeauxvine

— af udsøgte Aargange. —

Telefon: 656 — 10656.

FREDERIKSHOLMS KANAL 20 St.
FRI ENTRE — Udstilling — Udsalg

KUNSTNERI-LEDER: J. MØLLER-JENSEN

MØBELTYPER: STOLE, URE OG SPEJLE

LYSLEGEMER, HAANDMALEDE TAPETMØNSTRE

AABEN 9-6 — TELF. BYEN 7642

Kuranstalten Montebello

ved Helsingør

Moderne, komfortabelt indrettet Sanatorium for Stofskiftesygdomme, medicinske Sygdomme, Nervesygdomme, Rekonvalescens.

Overlæge: Dr. med. Erik E. Faber.

HANDEL & INDUSTRI

Automat-Fabriken
 —
 Gladsaxevej 60
 Telf. Søborg 190
 —
 Baasch & Hansens
 System.

Forlang
Danske Lampeskærme
 Dansk Kurve-, Lampe- og Lysekronfabrik
 Brønshøjholms Allé 7
 Telefon Brønshøj 155
 Mønsterbeskyttede Lamper og Lysekroner.
 Tilkendt H. C. Ørstedes Præmie 1915 for Fremstilling af Kurvemagerarbejder.
 Eneste danske Fabrikat. — Medlem af Dansk Arbejde.

Et herligt
 Køretøj er
 den bekendte
 »Jumbe«
 fra
A. M. Andersens Vognfabrik
 Aalborg
 Forlang Katalog.

Spis Bangs
 Danske Kunst-Honning
 Taffel-Honning
 Nærende og
 velmagende
Billigste Paalæg.
 Børnenes kæreste Spise.
 — Faas overalt.

Hans L. Larsens Fabrik.
 Telefoner 79 og 122 **Frederikssund** Aarhus Filial: Telefon 3776
Selvrensende Tærskværker.
 Stationære og transportable
Patent automatisk selvbindende Halmpressere.
 Leveret over 300 Stk. sidste Sæson.
Pumpevindmotoren „DANDY“
 Leveret over 800 Anlæg.
Naumann Radsaamaskiner.
 Mange Tusinde i Brug.

Terrazzo-Gasborde,
 renligste, smukkeste, stærkeste
 og billigste.
 Haves paa Lager i stort Udvalg, saavel
 som løse Plader, i forskellige Størrelser.
 Bestilling paa Plader efter Maal modtages.
L. Larsen,
 Larsbjørnstræde 5. Telefon 5597.

P. ANDRESEN & CO.
 Aalborg.
Orgel Harmoniums Fabrik.
 1ste Klases Fabrikat.
 — Største Toneskønhed.
 Aarlig Produktion 250 Instrumenter fra de
 mindste til de største Koncert- og Kunst-
 harmonier og med transportabel Klaviatur.

(Københavns Opvarmnings Comp.)
 Strandvej 77. — Telefon 12106
 — udfører Centralvarme med Varmtvandsforsyning —

KASSEAPPARATER
 LOVBESKYTTET
 Fineste Udstyrelse. Fineste Funktion.
 Forsynede med Alarmklokke.
Søren Olsen, **Gelsted.**
 Elektrotekniker Telf. 66.
 Pris 40 Kr. Pris 40 Kr.

KNUD LOHSE
 CAND. HORT.
 HAVEARKITEKT
 TRANEGAARDSVEJ 4
 HELLERUP TELF. 1456 y

I Tuber og Æsker **Raaschous Skosvæarte ALADDIN** giver fodtøjet en vidunderlig Glans
H. C. Ørstedesvej 10.
 Gul — Brun — Sort — Hvid (til Lak)

D. I. A. F.
 Fotografiapparater
 repareres.
„Lille Nølle“
Kristianshavns Vold.
 Telf. Byen 4667

Monument-Fabriken
 Direkte Salg til Private til Fabrikpriser. **JAATINEN & CO.**
 Frederikssundsvej 32. Telf. Taga 65.

Fremtidens Indhegning.
 A/S P. Hansens
 Special-Stoeri for armerede Beton-Hegnspæle, Slakit- & Plankeværksstolper, Torrestativer, Bankestativer, Gyngestativer & Flagstænger Uforgængelige. Fordrer ingen Maling og koster dog ikke mere end Træ. Leverer til De danske Statsbaner.
 Nylandsvej 31, København. Tlf. 10422.

LÆGEVERDENEN

LÆGER	LÆGER	TANDLÆGER
Sukkersyge-Patienter. Dr. med. Marius Lauritzens Privatkl. Kl. 1-2. Sølvtorvet 84, Kbhv. C. 3848.	Hudsygdomme. Frederiksberggade 30, Tlf. Byen 3761. Hverdage 1 1/2-3 og Onsdag 6 1/2-7 1/2. Hjalmar Petersen, tidl. 1. Reservelæge ved Righospitalet.	Tandlæge Karen Øllgaard. Nørregade 30, Tlf. Byen 7753.
Læge Frk. Johanne Feilberg. Consult. i Hud- og Kønssygdomme f. Kvinder og Børn. Amagerortov 31. Hverd. 2-3. Mandag og Torsdag tillige 7-9 Aften. Tlf. Byen 4122. Privat-telf. udenfor Consultationstiden: Byen 7375.	Læge Fru Ida Hartmann, Vesterbro- gade 34. Hudsygdomme. Dgl. 1-2 1/2. Mand., Onsd., Fred. 7-9 Aft. Helligd. 11-12.	Tandlæge Kiersgaard, Frederiksberg- gade 23. Telf. Byen 1552. Kons. 9-4 og 6-7. Helligd. 9-12.
Dr. med. Otto V. C. E. Petersen. Konsultation i Hjertesygdomme og andre medicinske Sygdomme. Kl. 11 1/2-12 1/2. Nørrefarimagsgade 5. Telefon Byen 7346.	C. H. Langebæk. Tandlæge. Kongens Nytorv 16. Telf. Palæ 1116. Assistent ved Tandlægeskolen.	Tandretning og ortodontisk Behandling af uregelmæssige Ansigtstræk beroende paa Tandstillingen. Behandling af anomal Læbefunktion hos Mundaandere. Viggo Andresen, fh. Righospitalet. Bredgade 21. Tlf. 3317.

Medicinske Bade.
 Vandkure, Bade, Massage, Lysbade,
 Gytjebade.
 Badeanstalten „Kjøbenhavn“.

„CASINO“ AARHUS
ENESTE VARIETE
NYT PROGRAM DEN 1. OG 16.
 Restaurationen aaben til Kl. 1 Nat.
A. Andersen.

Vordingborg
Husmoderskole.
 Kursus beg. 3. Novb. og 3. Maj.
DAGMAR GRYNER.

Dame-Frisør.
M & O. Lotzfeldt, Amagerortov 10.
 Atelier for Haarfarvning.
 Tlf. B. 3601.

